

***Заможне суспільство,
конкурентоспроможна
економіка,
ефективна держава***

ПРОГРАМА ЕКОНОМІЧНИХ
РЕФОРМ НА 2010 – 2014 роки

Комітет з економічних реформ
при Президентові України

Зміст

<i>Вступ</i>	3
<i>Сталий економічний розвиток</i>	5
Стабілізація Державного бюджету	5
Реформа податкової системи	10
Розвиток фінансового сектору	14
Реформа міжбюджетних відносин	18
<i>Підвищення стандартів життя</i>	22
Реформа медичного обслуговування	22
Реформа системи пенсійного страхування	26
Реформа системи освіти	30
Реформа системи соціальної підтримки	34
<i>Поліпшення бізнес-клімату й залучення інвестицій</i>	37
Дерегуляція й розвиток підприємництва	37
Приватизація й управління державною власністю	45
Розвиток науково-технічної та інноваційної сфери	49
Міжнародна інтеграція та співпраця	52
<i>Модернізація інфраструктури та базових секторів</i>	57
Реформа електроенергетики	57
Реформа вугільної галузі	61
Реформа нафтогазової промисловості	65
Реформа житлово-комунального господарства	69
Розвиток транспортної інфраструктури	72
Розвиток сільського господарства й земельна реформа	76
<i>Додаток: Перелік ключових законопроектів, прийняття яких необхідне для реалізації Програми економічних реформ</i>	79

Вступ

Світова економічна криза не оминула Україну, болісно зачепивши майже всі галузі економіки, тисячі компаній і мільйони громадян. Криза загострила результати бездіяльності останніх років. В умовах, коли джерела швидкого зростання докризових років вичерпано, єдиний шлях виходу України на траєкторію сталого розвитку – це рішучі й всеосяжні реформи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності економіки.

Пропонована Програма реформ розроблена на виконання поставленого Президентом України завдання з відновлення економічного зростання й модернізації економіки країни.

Реформи будуть спрямовані на побудову сучасної, стійкої, відкритої й конкурентоспроможної у світовому масштабі економіки, формування професійної й ефективної системи державного управління, і зрештою – на підвищення добробуту українських громадян.

Програма охоплює широкий набір стратегічних перетворень за п'ятьма напрямками:

1. Створення базових передумов економічного росту через утримання низького рівня інфляції, стабілізації державних фінансів і створення стійкої фінансової системи.
2. Формування режиму максимального сприяння бізнесу шляхом зменшення втручання держави в економіку, зниження адміністративних бар'єрів для його розвитку, модернізації податкової системи й поглиблення міжнародної економічної інтеграції України.
3. Модернізація інфраструктури й базових секторів шляхом усунення усталених структурних проблем в енергетичній, вугільній, нафтогазовій галузях і ЖКГ, а також розвитку транспортної інфраструктури й ринку землі. Перехід від дотацій до самоокупності виробництва й соціальних послуг.
4. Збереження й розвиток людського й соціального капіталу шляхом підвищення ефективності й стабільності соціального захисту, поліпшення якості й доступності освіти й медичного обслуговування.
5. Підвищення ефективності державного управління шляхом реформування державної служби й виконавчої влади¹.

Програма створювалася в робочих групах Комітету з економічних реформ на чолі з Президентом України. Робочі групи об'єднали зусилля представників держапарату, регіональної влади, бізнесу, українського й міжнародного експертного співтовариства. Їхні об'єднані зусилля у реалізації Програми економічних реформ дозволять ефективно вирішити поставлені в ній завдання.

Після затвердження Комітетом Програми подальшими кроками стануть:

- розроблення детального плану щодо реалізації кожного напрямку реформ з визначенням необхідних кроків, відповідальних осіб, строків і проміжних результатів;
- підготовка законопроектів, необхідних для здійснення реформ;
- розроблення регіональних програм на базі національної Програми реформ.

---

¹Блок реформ щодо модернізації системи державного управління буде представлений восени 2010 року.

Комітет з економічних реформ забезпечить моніторинг і контроль реалізації реформ, координацію кроків між державними органами, а також коригування Програми в міру вирішення поставлених завдань або зміни умов її реалізації.

Сталий економічний розвиток

СТАБІЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Проблеми

Рівень перерозподілу ВВП через бюджет і позабюджетні фонди є дуже високим: питома вага доходів зведеного бюджету разом з доходами позабюджетних фондів у ВВП склала у 2009 р. 42,4 %². Це означає високе фіскальне навантаження на бізнес. За останні два роки номінальний обсяг державного прямого й гарантованого боргу зріс у 3,6 разу - до 34,6 % ВВП. Дефіцит сектору державних фінансів (з урахуванням рекапіталізації банків, невідшкодованого ПДВ тощо) сягнув у 2009 р. 11,5 % ВВП. Навіть з урахуванням економічної кризи показник є високим порівняно з відповідним загальносвітовим показником. Обсяг фіскальних операцій, що виконуються підприємствами реального сектору, залишається значним: за оцінками МВФ, у 2009 р. дефіцит фінансових коштів тільки НАК «Нафтогаз» склав 2,5 % ВВП.

Причинами зазначених проблем є:

- неефективні й негнучкі видатки. Структура видатків бюджету негнучка, що підвищує уразливість економіки щодо шоків. У 2009 р. понад 90 % загального фонду держбюджету складала захищені статті. При цьому, згідно зі звітами Рахункової палати, кожна третя гривня з бюджету витрачалася неефективно;
- хронічне перевищення та швидке зростання зобов'язань стосовно бюджетних ресурсів, що спричинює постійне коригування бюджету, податкового законодавства³ й ускладнює адміністрування та прогнозування податків;
- слабкий фіскальний менеджмент. Бюджетне планування обмежується річним горизонтом. Аудит державних фінансів зосереджений на фінансових аспектах, а аналіз ефективності видатків вимагає поглиблення;
- слабе управління державним боргом. Значна частка зовнішніх зобов'язань (66,8 %) у сукупному державному боргу робить його уразливим до валютних коливань. Значна частка гарантованого державного боргу (28,4 %) створює ризик зростання урядових зобов'язань;
- непрозорість державних фінансів. Неповне розкриття інформації про стан держсектору призводить до прихованих дисбалансів і зростання держсектору.

Проблемний бюджет – це ризик невиконання державою своїх соціальних зобов'язань і гальмування економічного розвитку.

Мета та завдання

Мета реформи – створення системи управління державними фінансами, спрямованої на забезпечення сталого економічного зростання й гарантованого виконання державою своїх соціальних зобов'язань за рахунок:

---

²Тут і далі в розділі використовуються дані Міністерства фінансів України.

³У 2008-2009 рр. уряд подав 19 законопроектів і 15 постанов за цією тематикою.

- зниження рівня дефіциту й темпів зростання державного боргу;
- підвищення ефективності й гнучкості фіскальних видатків;
- оптимізації управління державними фінансами.

Для досягнення наведених вище цілей необхідно вирішити низку конкретних завдань:

- посилити фіскальну дисципліну;
- поліпшити управління державним боргом;
- підвищити ефективність капітальних видатків;
- підвищити прозорість державних фінансів і розширити аналіз стану держсектору;
- запровадити середньострокове планування й поліпшити фінансовий менеджмент держпідприємств;
- здійснити комплементарні реформи в енергетиці, інфраструктурних секторах, сферах податкової й соціальної політики.

Необхідні кроки

Стабілізація дефіциту й державного боргу через:

- посилення фінансової й фіскальної дисципліни:
  - прийняття законів про державні закупівлі та про державну допомогу підприємствам відповідно до стандартів ЄС і СОТ (Директиви 2004/18/ЄС і 89/668/ЄС);
  - оптимізація кількості державних цільових і бюджетних програм;
  - посилення фінансового контролю за цільовим і ефективним використанням бюджетних коштів;
- прийняття Закону «Про державний борг», що визначить основні терміни, принципи й механізми управління державним боргом та інструменти державних запозичень.

Підвищення ефективності державних видатків шляхом:

- підвищення якості капітального бюджетування:
  - впровадження на рівні головних розпорядників бюджетних коштів середньострокових інвестиційних планів у межах граничних сум середньострокового бюджету з проектів, що пройшли процедуру оцінювання;
  - інтеграція процесу формування інвестиційних проектів у загальний бюджетний процес та чіткий розподіл повноважень (підготовка й впровадження – розпорядник; оцінювання – Мінекономіки й Мінфін; відбір – Кабінет Міністрів);
  - створення бази даних щодо стану активів державної форми власності і впливу нових інвестицій на цей стан;
  - законодавче визначення критеріїв і принципів розподілу інвестиційних субвенцій;
  - спрямування надпланових доходів і доходів від приватизації до Фонду майбутніх поколінь для фінансування пріоритетних інвестиційних проектів і соціальних реформ;

- створення методології й законодавчих засад оцінювання інвестиційних проектів (з урахуванням аналізу потенційних вигід і втрат);
- підвищення прозорості державних фінансів:
  - законодавче визначення понять «умовні зобов'язання», «суспільний сектор», «боргові зобов'язання суспільного сектору», «квазіфіскальні операції» (фіскальні операції, здійснювані реальним сектором і НБУ);
  - визначення стандартів щомісячного оприлюднення інформації про стан виконання бюджету й позабюджетних фондів, зокрема в мережі Інтернет;
  - розширення інформації, що подається під час прийняття бюджету й разом з річним звітом про його виконання: умовні зобов'язання, квазіфіскальні операції, стан державних фінансових активів і зобов'язань, нефінансових активів;
  - впровадження антикорупційних механізмів⁴.

Поліпшення управління державними фінансами через:

- запровадження середньострокового планування:
  - прийняття змін до Бюджетного кодексу з метою законодавчого визначення принципів і методів середньострокового планування;
  - прийняття Закону України «Про державне прогнозування й стратегічне планування в Україні»;
- комплексне використання програмно-цільового методу (ПЦМ) бюджетування для бюджетів усіх рівнів:
  - внесення змін до Бюджетного кодексу з метою чіткого законодавчого визначення ПЦМ;
  - запровадження системи моніторингу й оцінювання ефективності бюджетних програм;
- приведення внутрішнього аудиту у відповідність до стандартів ЄС;
- запровадження інтегрованої комплексної системи управління державними фінансами, поліпшення відповідних інформаційних систем;
- посилення ролі Міністерства фінансів щодо контролю за органами, що займаються доходами і видатками;
- запровадження ефективного моніторингу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору;
- здійснення інвентаризації об'єктів державної власності.

Стабілізація бюджету передбачає також проведення реформ у:

- інфраструктурних та базових секторах (зокрема реструктуризація держмонополій і вирівнювання до економічно обґрунтованого рівня регульованих тарифів, залучення позабюджетних коштів для розвитку інфраструктури);
- соціальних секторах з метою підвищення ефективності видатків (перехід на адресну соціальну допомогу, вжиття заходів для стабілізації солідарної пенсійної

---

⁴Відповідний план заходів розробляється Національним антикорупційним комітетом.

системи, зміна принципів і механізмів фінансування сектору охорони здоров'я й освіти);

- податковій системі, зокрема щодо поліпшення адміністрування податків і розширення податкової бази.

Етапи реформи

I етап (до кінця 2010 р.):

- прийняття Закону про держзакупівлі, що визначить конкурентні процедури держзакупівель та унеможливить корупційну практику в цій сфері;
- зміна Бюджетного кодексу, що створить законодавче підґрунтя застосування програмно-цільового методу й середньострокового планування в бюджетному процесі; закріплення процедури оцінювання проектів як необхідної умови їх включення до бюджету; введення обмежень на спрямування витрат надпланових доходів і доходів від приватизації;
- розробка й прийняття Закону про державний борг; Закону про основні принципи надання інвестиційних субвенцій;
- створення порядку, законодавчих засад оцінювання інвестиційних проектів (включно з аналізом потенційних вигід і втрат);
- запровадження Державного реєстру інвестиційних проектів та їх моніторинг;
- оптимізація кількості державних цільових і бюджетних програм;
- розробка й прийняття Закону про Фонд майбутніх поколінь;

II етап (до кінця 2012 р.):

- розробка й прийняття Закону про державну допомогу реальному сектору (2011 р.);
- затвердження стратегії управління державним боргом на середньострокову перспективу;
- поліпшення звітності, фінансового менеджменту й управління на рівні держпідприємств.

III етап (до кінця 2014 р.):

- застосування програмно-цільового методу й середньострокового планування в бюджетному процесі;
- запровадження комплексної інтегрованої системи управління державними фінансами, що застосовується до бюджетів всіх рівнів, позабюджетних фондів, ресурсів держпідприємств;
- запровадження внутрішнього аудиту згідно із стандартами ЄС.

Індикатори успіху:

- скорочення дефіциту бюджету сектору державного управління (без рекапіталізації) до цільових 5,3 % ВВП у 2010 р., надалі щорічно – не менш ніж на 1 % ВВП і доведення його рівня до 2 % ВВП у 2013-2014 рр.

- стабілізація державного боргу як частки ВВП на рівні не більше ніж 45 % до кінця 2013-2014 рр.
- збільшення частки капітальних видатків зведеного бюджету принаймні до 4 % ВВП у 2011 р., починаючи з 2012 р. – до 5 % ВВП

РЕФОРМА ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

Проблеми

Невідкладне проведення податкової реформи необхідне як для поліпшення бізнес-середовища, так і для стабілізації державних фінансів. Складність податкової системи суттєво погіршує конкурентоспроможність української економіки, про що свідчить позиція України в міжнародному рейтингу простоти ведення бізнесу (181 місце з 183 у рейтингу за показником «сплата податків» у 2010 р.)

Основними проблемами податкової системи є:

- значна витрата часу й коштів суб'єктів підприємницької діяльності на ведення податкового обліку й сплату податків;
- неефективна й надмірно витратна для держави й бізнесу система адміністрування податків і зборів, що неспроможна забезпечити повноцінне наповнення державного бюджету й зниження частки тіньової економіки з одночасним дотриманням балансу прав податкових органів і платників податків;
- нестабільність і непередбачуваність податкової системи, що призводить до високих податкових ризиків для бізнесу й обмежує можливість середньо- і довгострокового планування;
- високий рівень ухиляння від податків і нерівномірне податкове навантаження на підприємства різного розміру й окремі галузі економіки;
- невиконання податковою системою функції згладжування соціальної нерівності.

Причинами наведених вище проблем є:

- значна кількість малоефективних податків та зборів і незначна тривалість базових податкових періодів;
- нестабільна нормативно-правова база оподаткування й суперечливість окремих законодавчих норм;
- нераціональна система податкових пільг, що залишає можливості для ухиляння від сплати податків і не стимулює інноваційну діяльність та енергоефективність;
- значні розбіжності між податковим і бухгалтерським обліком;
- відсутність оподаткування майна.

Мета та завдання

Податкова реформа здійснюється з метою забезпечення сталого економічного зростання на інноваційно-інвестиційній основі з одночасним збільшенням сукупних податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів і державних цільових фондів. Відповідно необхідним є вирішення таких стратегічних завдань:

- зміцнення позиції вітчизняного бізнесу в міжнародній конкурентній боротьбі за рахунок зменшення частки податків у витратах підприємств і скорочення витрат часу платників на нарахування й сплату податків;
- підвищення ефективності адміністрування податків;

- побудова цілісної й всеосяжної законодавчої бази з питань оподаткування, гармонізованої із законодавством ЄС;
- встановлення податкової справедливості для відновлення рівних умов конкуренції в економіці України;
- зменшення глибини соціальної нерівності.

Необхідні кроки

Для зниження рівня податкового навантаження на бізнес і скорочення витрат часу платників на нарахування й сплату податків необхідно:

- поетапно знизити податок на прибуток після 2012 року;
- перенести податкове навантаження з мобільних факторів виробництва – праці й капіталу – на споживання, ресурсні й екологічні платежі шляхом поетапного підвищення ставок акцизного збору на алкогольні напої й тютюнові вироби, а також запровадити екологічний податок;
- скасувати низку малоефективних податків і зборів, що не приносять суттєвого доходу до державного бюджету;
- реформувати систему сплати внесків до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування:
  - запровадити єдиний соціальний внесок;
  - поступово підвищити ставку єдиного соціального внеску для найманих робітників і знизити її для роботодавців;
- запровадити принципи нарахування й відповідності доходів і видатків при оподаткуванні прибутку підприємств;
- удосконалити порядок амортизації основних засобів і нематеріальних активів з метою стимулювання їх оновлення, зокрема впровадити прискорену амортизацію виробничого обладнання;
- запровадити "податкові канікули" для малого бізнесу;
- скасувати плани мобілізації податкових платежів для податкової служби.

Для підвищення ефективності адміністрування податків, у тому числі вирішення проблеми податкового шахрайства й зволікань з відшкодуванням податку на додану вартість, необхідно:

- удосконалити систему ризикоорієнтованого податкового контролю для концентрації уваги контролюючих органів на особах, які ухиляються від сплати податків, і мінімізації втручання контролюючих органів у діяльність сумлінних платників податків;
- розвинути функції податкової служби, відповідальної за оцінювання ризику різних груп платників податків;
- підвищити рівень інформаційного забезпечення й впровадження автоматизації в органах державної податкової служби для зниження витрат на адміністрування податкової системи;
- удосконалити порядок реєстрації платників податків;

- ухвалити вичерпний перелік прав та обов'язків платників податків і контролюючих органів з метою запобігання розширенню прав однієї й обмеження прав іншої сторони;
- запровадити прозору систему відповідальності співробітників податкової служби.

Необхідними кроками на шляху побудови цілісної й всеосяжної законодавчої бази й гармонізації українського законодавства із законодавством ЄС є:

- консолідація податкового законодавства в Податковому кодексі;
- гармонізація податкового, валютного, митно-тарифного, зовнішньоекономічного й цивільного законодавства;
- удосконалення законодавства з питань трансферного ціноутворення з використанням методології Організації економічного співробітництва та розвитку;
- поступове наближення ставок і механізму стягнення акцизного збору до вимог законодавства ЄС, а також посилення екологічної спрямованості акцизного збору шляхом застосування європейського принципу «хто більше забруднює, той більше платить»;
- запровадження механізму індексації ставок податків і зборів, установлених у фіксованому значенні, для компенсації інфляційного впливу на розмір податків;
- перехід на систему платежів за видобуток корисних копалин із застосуванням принципу рентного доходу з метою встановлення справедливої плати за використання природних ресурсів;
- зміна чинних договорів про запобігання подвійному оподаткуванню для мінімізації практики ухиляння від оподаткування, а також стимулювання інвестицій в українську економіку.

Для забезпечення справедливості оподаткування необхідно скоротити податкові пільги через:

- скорочення сфери застосування спрощеної системи оподаткування, наприклад, шляхом:
  - перегляду критеріїв застосування спрощеної системи оподаткування;
  - виключення зі спрощеної системи оподаткування тих видів діяльності, що є високорентабельними, або доходи від яких є переважно пасивними;
  - виключення з переліку обов'язкових платежів, що замінюються єдиним податком, плати (податку) на землю, збору за спеціальне використання ресурсів і внесків до Пенсійного фонду;
- перехід до застосування загальної системи оподаткування податком на прибуток підприємств у сфері страхової діяльності;
- скорочення переліку пільг щодо податку на додану вартість.

З метою посилення перерозподільної функції податкової системи необхідно:

- запровадити загальний податок на нерухоме майно (нерухомість) фізичних і юридичних осіб;
- застосовувати непрямі методи управління податковими ризиками й оцінювання відповідності податкових зобов'язань реальному доходу;

Етапи реформи

I етап (до кінця 2010 р.):

- доопрацювання й прийняття Податкового кодексу України;
- зближення податкового й бухгалтерського обліку;
- повернення накопиченої заборгованості щодо відшкодування ПДВ державними цінними паперами й забезпечення своєчасного відшкодування ПДВ починаючи з 1 серпня 2010 р.

II етап (до кінця 2012 р.):

- подальше зменшення кількості малоефективних податків і зборів;
- скорочення сфери застосування спрощеної системи оподаткування для суб'єктів малого підприємництва;
- введення єдиного соціального внеску;
- запровадження податку на майно;
- реформування системи адміністрування податків (насамперед ПДВ) та зборів;
- запровадження механізму екологічного оподаткування.

III етап (до кінця 2014 р.):

- поетапне зниження податку на прибуток;
- забезпечення переходу до системи платежів за видобуток корисних копалин із застосуванням принципу рентного доходу.

Індикатори успіху:

- прийняття Податкового кодексу в 2010 р.
- підвищення позиції України в міжнародному рейтингу простоти ведення бізнесу за показником «сплата податків» не менше ніж на 30 позицій до кінця 2014 р.
- зниження частки тіньової економіки до 2014 р. на 30 % порівняно з рівнем 2010 р.

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ

Проблеми

Фінансовий сектор України на сьогодні належним чином не виконує функцію фінансового забезпечення сталого економічного розвитку. Характерними для нього є:

- зменшення обсягів надання фінансових послуг, особливо обсягів кредитування бізнесу й населення;
- брак довгострокових фінансових ресурсів;
- низький рівень розвитку й низька прозорість фондового ринку.

Хоча безпосереднім поштовхом до кризи фінансової системи стало різке зниження (на 40 %) курсу національної валюти при високій частці кредитів в іноземній валюті в загальному кредитному портфелі банків, доповнене високим інфляційним тиском, переважна більшість **причин** цих проблем є внутрішніми:

- утримання фіксованого курсу гривні протягом тривалого періоду (до травня 2008 р.);
- недосконала система захисту прав кредитора, вкладника й інвестора разом з підвищенням рівня кредитних ризиків;
- низький рівень стійкості фінансової системи до кризових явищ, викликаний низькою капіталізацією й високою фрагментарністю галузі;
- значна частка проблемних активів у портфелі фінансових установ;
- відсутність системи вирішення питань проблемних фінансових установ і недосконалість оцінювання стабільності фінансової системи загалом;
- відсутність необхідних нормативно-правових та інституціональних умов для розвитку фондового ринку й різних фінансових інструментів;
- недостатньо незалежна, непрозора робота регуляторів фінансового ринку;
- недостатній обсяг довгострокових фінансових ресурсів, у тому числі через відсутність обов'язкової накопичувальної системи пенсійного забезпечення й нерозвиненість системи страхування життя.

Мета та завдання

Метою реформування фінансового сектору є підвищення його спроможності забезпечувати стале зростання економіки України. Для цього необхідно:

- забезпечити низький рівень інфляції разом із забезпеченням гнучкого валютного курсу;
- збільшити рівень капіталізації фінансової системи;
- збільшити обсяг надання фінансових послуг з урахуванням посилення оцінювання фінансових ризиків;
- знизити частку проблемних активів у загальному портфелі активів банків та інших фінансових установ;
- забезпечити щорічне підвищення капіталізації й обсягу торгів організованого фондового ринку;

Необхідні кроки

З метою утримання низького рівня інфляції необхідно:

- затвердити найважливіші пріоритети роботи НБУ – забезпечення низького рівня інфляції й підтримання стабільності банківської системи;
- поступово підвищувати дієвість використання процентної ставки як основного інструмента монетарної політики та гнучко управляти обмінним курсом національної валюти;
- посилити координацію НБУ й Кабінету Міністрів України щодо вирішення завдань підтримання цінової стабільності;
- підвищити політичну незалежність НБУ разом з посиленням підзвітності й прозорості його діяльності, поліпшити корпоративне управління НБУ.

Для підвищення стабільності й збільшення капіталізації фінансової системи необхідно:

- завершити рекапіталізацію за рахунок державних коштів, реорганізацію або закриття банків, що втратили платоспроможність під час кризи;
- підвищити вимоги до мінімального розміру статутного капіталу фінансових установ;
- доопрацювати законодавство для полегшення процесу злиття банків;
- виявити банки, недокапіталізовані відповідно до діагностичного обстеження якості кредитного портфеля, здійсненого НБУ, розробити й довести до банків відповідні плани докапіталізації.

Для збільшення обсягу надання фінансових послуг, відновлення нормального кредитування економіки при одночасному зниженні рівня ризиків фінансової системи необхідно:

- реформувати процедуру банкрутства;
- удосконалити нормативне врегулювання щодо забезпечення виконання зобов'язань позичальників за кредитними договорами з метою підвищення захисту прав кредитора та вкладників банків;
- забезпечити повноцінне функціонування агентства кредитних історій;
- створити умови для підвищення якості кредитного аналізу платоспроможності позичальників і забезпеченості кредитів, у т.ч. надати фінансово-кредитним установам можливість перевіряти достовірність поданих документів потенційних позичальників;
- створити нові інструменти зниження валютних ризиків, у т. ч. за участю НБУ;
- підвищити вимоги до розкриття обов'язкової інформації учасниками фінансового ринку, у т.ч. інформації про кінцевих власників фінансових установ;
- запровадити міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) для всіх фінансових установ;
- удосконалити систему гарантування внесків населення, у т.ч. шляхом:
  - надання Фонду гарантування внесків фізичних осіб (ФГВФО) повноважень з виведення проблемних банків з ринку для забезпечення своєчасності виплат вкладникам ліквідованих банків;
  - розвитку механізму фінансування ФГВФО за рахунок надання кредитів НБУ й Кабінету Міністрів України в особливих випадках.

Для зниження частки проблемних активів необхідно:

- обрати й реалізувати модель реструктуризації проблемних активів у банківській сфері, наприклад, створити банк проблемних активів або перехідний банк (із залученням держави або приватних інвесторів);
- спростити механізми продажу, передачі, списання поганих активів, у т.ч. у межах проведення досудових процедур;
- посилити пруденційний нагляд за діяльністю банків і ввести систему пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами.

Важливим кроком у процесі забезпечення стабільності банківського сектору є розробка й реалізація державної стратегії щодо державних фінансових установ і банків, у яких держава стала основним власником у результаті рекапіталізації.

Для зростання й розвитку фондового ринку й сектору фінансових послуг необхідно:

- поліпшити координацію діяльності регуляторних органів фінансового сектору з метою моніторингу системних фінансових ризиків і вироблення погодженої стратегії й тактики регулювання фінансових ринків;
- посилити інституціональну спроможність й операційну незалежність регуляторів ринку небанківських фінансових послуг і фондового ринку;
- посилити жорсткість вимог до управління ризиками, прозорість діяльності й розкриття інформації учасниками фінансового ринку;
- підвищити рівень капіталізації страхових компаній, запровадити принципи страхового нагляду відповідно до стандартів Міжнародної асоціації органів страхового нагляду й створити систему гарантування страхових виплат за договорами страхування життя;
- створити законодавчу базу для впровадження нових фінансових інструментів та механізмів перерозподілу коштів, у т.ч. похідних цінних паперів;
- удосконалити регулювання іпотечного ринку, у т.ч. вирішити питання обігу заставних інструментів на іпотечному ринку України;
- створити єдину систему депозитарного обліку цінних паперів;
- увести єдині правила розрахунків біржового курсу цінних паперів, запобігати маніпулюванню ціноутворенням на ринку цінних паперів, посилити на законодавчому рівні відповідальність за використання інсайдерської інформації;
- стимулювати збільшення обсягів операцій на організованому сегменті фондового ринку шляхом продажу на фондовій біржі пакетів акцій до 25 відсотків статутного капіталу об'єктів, які приватизуються.

Етапи реформи

І етап (до кінця 2010 р.):

- підвищення незалежності, підзвітності й прозорості НБУ, закріплення пріоритетів діяльності НБУ;
- докапіталізація банків за результатами аудиту кредитних портфелів;
- вибір і реалізація моделі реструктуризації проблемних активів;
- завершення рекапіталізації за рахунок державних коштів, реорганізації або закриття банків, що втратили платоспроможність під час кризи;

- внесення змін до законодавства й до судової практики щодо захисту прав кредиторів і виконання зобов'язань позичальниками;
- удосконалення системи гарантування внесків;
- удосконалення нормативів, що обмежують ризики діяльності фінансових установ;
- підвищення вимог до розкриття обов'язкової інформації учасниками фінансового ринку, у т.ч. про кінцевих власників фінансових установ, посилення відповідальності за використання інсайдерської інформації.

II етап (до кінця 2012 р.):

- збільшення капіталізації банків і сприяння консолідації сфери;
- удосконалення системи пруденційного нагляду за фінансовими установами, у т.ч. перехід до пруденційного нагляду на консолідованій основі за всіма фінансовими установами;
- перехід усіх учасників фінансового ринку на МСФЗ;
- приватизація банків, у яких держава стала основним власником у результаті рекапіталізації;
- законодавче й нормативне врегулювання випуску й обігу похідних цінних паперів, фінансових інструментів вторинного іпотечного ринку;
- запровадження єдиних правил розрахунків біржового курсу цінних паперів.

III етап (до кінця 2014 р.):

- запровадження ринкових інструментів акумулювання й перерозподілу довгострокових фінансових ресурсів, у т.ч. у рамках введення обов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення.

Індикатори успіху:

- досягнення рівня інфляції у 5-6 % до 2014 р., відсутність різких стрибків курсу гривні в 2011-2014 рр.
- зниження частки проблемних активів у загальному портфелі активів банків та інших фінансових установ до 7-8 % до 2011 р., 5 % - до 2014 р.
- збільшення середнього рівня власного капіталу банків не менше ніж удвічі до 2014 р.

РЕФОРМА МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН

Проблеми

Необхідність реформи міжбюджетних відносин обумовлена такими проблемами:

- низька якість послуг, що надаються на місцевому рівні. У більшості сільських, селищних бюджетів видатки на виплату заробітної плати з нарахуваннями складають понад 90 %;
- зношена інфраструктура. Комунальна інфраструктура зношена більше ніж на 60 %. Кількість аварій у ЖКГ за останні 10 років зросла в 5 разів. Близько 90 % доріг загального користування є дорогами місцевого значення. При цьому 70 % автодоріг потребують капітального ремонту. Згідно з розрахунками Світового Банку, протягом наступних 10 років місцева інфраструктура вимагатиме інвестицій у 29 млрд дол. США.

Причинами вказаних проблем є:

- низька фінансова незалежність. Згідно з розрахунками Асоціації міст, у 2009 р. недофінансування видатків на місцевому рівні склало 12,1 млрд грн. Питома вага доходів, що не враховуються при розрахунках трансфертів⁵, у 2006-2009 рр. складала 10-13 % і має тенденцію до скорочення. При цьому брак ресурсів на делеговані повноваження знижує відповідальність місцевої влади за якість послуг, що надаються;
- недостатньо прозорий розподіл міжбюджетних трансфертів. Усупереч положенням ст.105 Бюджетного кодексу відсутній закон, що визначає принципи й критерії розподілу інвестиційних субвенцій. Формула дотацій вирівнювання ускладнена безліччю коефіцієнтів. Це знижує прогнозованість і стабільність доходів місцевих бюджетів;
- обмеженість у доступі до запозичень. Чинне законодавство унеможлиблює для більшості місцевих бюджетів використання запозичень для інвестицій;
- нечіткий розподіл і брак повноважень. У Бюджетному кодексі видаткові повноваження розподілені як відповідальність за фінансування бюджетних установ за типом (школи, лікарні), а не суспільною функцією (освіта, медична допомога). Формування бюджетів на рівні закладів ґрунтується на секторних нормативах. У результаті органи місцевого самоврядування обмежені в можливостях оптимізувати ресурси;
- брак контролю за витратою коштів на місцях. На місцевому рівні де-факто відсутній зовнішній аудит, а внутрішній проводиться з недостатньою комплексністю й системністю.

Цілі та завдання

Цілями реформи є:

- підвищення якості послуг, що надаються за рахунок місцевих бюджетів;
- підвищення частки інвестиційних видатків на місцях.

---

⁵Використовуються на фінансування власних повноважень.

Досягнення цілей на період реформи передбачає вирішення таких завдань:

- підвищення фінансової незалежності місцевих бюджетів і рівня фінансової забезпеченості делегованих повноважень;
- підвищення видаткової автономності місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів;
- упорядкування відносин місцевих бюджетів з центром (оптимізація розподілу видаткових повноважень, удосконалення порядку розподілу трансфертів);
- збільшення інвестиційних ресурсів місцевих бюджетів.

Необхідні кроки

Підвищення доходів місцевих бюджетів через:

- перерозподіл доходів між державним і місцевими бюджетами, а саме передача на місцевий рівень таких додаткових доходів:
  - плата за ліцензії й сертифікати, державну реєстрацію;
  - плата за використання природних ресурсів;
  - плата за надані в оренду ставки, що перебувають у басейнах рік загальнодержавного значення;
- збільшення доходів, що не враховуються при розрахунках міжбюджетних трансфертів, шляхом включення до їх списку:
  - плати за землю в повному обсязі;
  - адміністративних штрафів;
  - плати за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності.

Зміна правил і принципів надання міжбюджетних трансфертів на основі врегулювання порядку розрахунків міжбюджетних трансфертів (поліпшення методики розрахунків видатків на делеговані повноваження, організація збору даних щодо вартості послуг у регіонах).

Підвищення ефективності витрат коштів на місцевому рівні шляхом:

- передачі на місцевий рівень видаткових повноважень, а саме:
  - скасування секторних нормативів, що регламентують витрату коштів, і проведення пов'язаних реформ, у т.ч. щодо зміни принципів фінансування освіти, охорони здоров'я, дозволу місцевій владі оптимізувати мережу бюджетних установ та їх персонал;
  - зміна законодавства з метою створення механізмів для об'єднання ресурсів місцевих бюджетів у рамках фінансово-організаційної кооперації на місцевому рівні;
  - оптимізація поділу повноважень між різними рівнями органів влади;
- впровадження програмно-цільового методу на місцевому рівні:
  - затвердження документів для впровадження й застосування програмно-цільового методу на рівні місцевих бюджетів, запровадження програмної класифікації на місцевому рівні;
  - інвентаризація державних цільових програм, що виконуються за рахунок місцевих бюджетів, і приведення їх у відповідність до наявних ресурсів;

- удосконалення систем моніторингу й оцінювання використання бюджетних коштів, забезпечення зовнішнього аудиту місцевих фінансів та проведення пов'язаних реформ щодо впровадження внутрішнього аудиту відповідно до міжнародних стандартів (INTOSAI)
- віднесення до делегованих видатків місцевих бюджетів видатків, розподіл яких не дає можливості фінансувати повноваження в потрібному обсязі, а саме видатків на:
  - позашкільну освіту;
  - центри соціальної реабілітації дітей-інвалідів, центри професійної реабілітації інвалідів;
  - центри соціально-психологічної реабілітації дітей, соціальні гуртожитки;
  - грошову компенсацію фізичним особам, які надають соціальні послуги;
  - зоопарки;
- підвищення прозорості формування й виконання місцевих бюджетів шляхом зміни періодичності публікації й розширення обсягу інформації про виконання місцевих бюджетів;
- впровадження середньострокового планування, що у свою чергу передбачає:
  - закріплення в законодавстві норм, що визначають процедуру середньострокового планування;
  - розроблення методичних та інструктивних документів для середньострокового бюджетного планування;
  - розроблення програм розвитку регіонів на середньострокову перспективу.

Підвищення інвестицій та оновлення інфраструктури на місцях через:

- створення основних законодавчих принципів і критеріїв розподілу інвестиційних субвенцій;
- запровадження стандартних процедур конкурсного відбору проектів, що мають реалізовуватися за рахунок бюджетних коштів;
- спрощення доступу місцевих бюджетів до кредитних ресурсів (удосконалення законодавчої бази, що регулює питання залучення коштів місцевими органами влади, посилення прав кредиторів щодо своєчасного погашення й обслуговування місцевого боргу);
- зарахування до місцевого бюджету розвитку частини податку на прибуток підприємств (крім комунальних та державних підприємств) і єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва;
- збільшення власних доходів місцевих бюджетів шляхом реформування місцевих податків і зборів (скасування податків з низьким потенціалом, зміна правил адміністрування), запровадження податку на майно;
- проведення пов'язаних реформ у секторі ЖКГ (планомірне підвищення тарифів до економічно обґрунтованого рівня).

Реформа міжбюджетних відносин має бути тісно пов'язаною з реформою місцевого самоврядування й адміністративно-територіальною реформою, що забезпечить створення системи адміністративно-територіальних одиниць, спроможних виконувати покладені на них функції.

Етапи реформи

I етап (до кінця 2010 р.):

- прийняття комплексу змін до Бюджетного кодексу, Закону України «Про систему оподаткування» для збільшення доходів місцевих бюджетів;
- прийняття змін до Бюджетного кодексу для визначення принципів розподілу інвестиційних субвенцій;
- прийняття законодавчих засад, а також порядку оцінювання й відбору інвестиційних проектів на основі аналізу потенційних вигід і втрат;
- інвентаризація державних цільових програм, що виконуються за рахунок коштів місцевих бюджетів
- прийняття змін до Бюджетного кодексу і розроблення нормативних актів щодо об'єднання фінансових ресурсів для медичних закладів і переходу від кошторисного фінансування до фінансування на основі державного замовлення.

II етап (до кінця 2012 р.):

- впровадження програм розвитку регіонів на середньострокову перспективу;
- прийняття методичної бази для програмно-цільового методу й середньострокового планування на рівні місцевих бюджетів;
- зміна законодавства для забезпечення фінансово-організаційної кооперації на місцевому рівні;
- прийняття законодавства для впровадження зовнішнього аудиту місцевих бюджетів.

III етап (до кінця 2014 р.):

- запровадження середньострокового бюджетного планування на місцевому рівні.

Індикатори успіху:

- відсутність повноважень на місцевому рівні, що не забезпечені ресурсом;
- збільшення питомої ваги загального фонду місцевих бюджетів у зведеному загальному фонді держбюджету до 50 % до кінця 2014 р.;
- збільшення частки власних доходів у загальному фонді місцевих бюджетів на 10 % до кінця 2014 р.

Підвищення стандартів життя

РЕФОРМА МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Проблеми

Незважаючи на проголошені Конституцією України принципи, система охорони здоров'я не забезпечує рівного безкоштовного доступу населення до якісних медичних послуг. Це виявляється в наступному:

- низька якість медичних послуг. Очікувана тривалість життя населення України складає 68,2 року, що в середньому на 10 років нижче, ніж у країнах ЄС. Коефіцієнт дитячої смертності в 2,5 рази вищий, ніж у «старих» країнах ЄС. Рівень передчасної смертності втричі перевищує показник ЄС, рівень смертності від туберкульозу – в 20 разів вищий;
- нерівний доступ до послуг охорони здоров'я. Бідні верстви населення страждають через відсутність можливості одержання необхідної медичної допомоги. Відомча медицина (з обмеженим доступом) ускладнює досягнення мети рівного доступу. Існують диспропорції у доступі до медичних послуг міських і сільських мешканців. Високим є тягар особистих витрат населення на послуги охорони здоров'я. Згідно офіційної статистики, витрати населення перевищують третину загального обсягу фінансування галузі (40 % у 2008 р.) і здійснюються безпосередньо під час одержання медичних послуг.

Причинами виникнення зазначених проблем є:

- відсутність зв'язку між якістю медичних послуг й видатками на її фінансування, а також відсутність мотивації медичних кадрів до якісної праці;
- низький рівень профілактики й частки первинної медико-санітарної допомоги у структурі медичних послуг;
- неефективне використання бюджетних коштів на охорону здоров'я. На 100 тис. населення в Україні припадає 5,6 лікарень, тоді як у країнах ЄС-10 цей показник – 2,6; кількість ліжок-місць в Україні – 868 на 100 тис. населення, а в ЄС-10 – 644; кількість лікарів на 100 тис. населення в Україні – 302, у ЄС-10 – 261. 86 % бюджетних коштів, що виділяється на охорону здоров'я, йде на утримання медичних закладів та оплату праці лікарів;
- дублювання медичних послуг на різних рівнях надання медичної допомоги, відсутність механізму управління потоками пацієнтів на різних рівнях надання медичних послуг;
- низька самостійність медичних закладів при використанні фінансових ресурсів.

Мета та завдання

Головною метою реформи медичної сфери є поліпшення здоров'я населення, забезпечення рівного й справедливого доступу усіх громадян до медичних послуг належної якості.

Для досягнення цього поставлено такі завдання:

- підвищити якість медичних послуг;
- підвищити доступність медичних послуг;
- поліпшити ефективність державного фінансування;

- створити стимули для здорового способу життя населення й здорових умов праці.

Здійснення реформ у бюджетній моделі фінансування охорони здоров'я України дозволить підготувати умови для переходу до страхової моделі (соціального медичного страхування).

Необхідні кроки

Для підвищення якості медичних послуг необхідно забезпечити:

- перехід до закупівлі державою послуг у закладів охорони здоров'я на контрактній основі⁶;
- покращення матеріально-технічного обладнання закладів охорони здоров'я: проведення інвентаризації та розроблення примірних табелів обладнання закладів охорони здоров'я;
- впровадження медичних стандартів (уніфікованих клінічних протоколів) надання медичної допомоги на засадах доказової медицини;
- розроблення системи індикаторів якості роботи медичних закладів, створення незалежних центрів оцінювання якості медичних послуг;
- створення економічної мотивації для покращення якості медичних послуг, зокрема шляхом зміни оплати праці працівників галузі охорони здоров'я за рахунок виділення двох складових: постійної (на основі єдиної тарифної сітки), змінної – залежно від обсягу і якості наданої медичної допомоги;

Підвищення доступності медичних послуг досягатиметься таким чином:

- чітке структурне розмежування первинного, вторинного й третинного рівнів медичної допомоги, зокрема шляхом створення центрів первинної медико-санітарної допомоги, госпітальних округів, високоспеціалізованих центрів, університетських клінік та їх ресурсного забезпечення;
- розвиток інституту сімейного лікаря на основі зміцнення ролі первинної медичної допомоги;
- підтримка розвитку приватного сектору медичних послуг, забезпечення доступу до державного фінансування на конкурсній основі.

Для поліпшення ефективності фінансування сектору охорони здоров'я необхідними є:

- скорочення чотирьохрівневої системи фінансування до двох, трьох рівнів на основі об'єднання фінансових ресурсів: для первинної медико-санітарної допомоги – на районному й міському рівнях, для вторинної й третинної – на обласному (для державних спеціалізованих центрів і клінік НДІ – на державному);
- формування національної системи єдиних економічно обґрунтованих тарифів на медичні послуги, виходячи з яких будуть фінансуватися медичні заклади, переходу від кошторисного фінансування до самостійного перерозподілу коштів;
- підвищення частки первинної медичної допомоги в загальному обсязі фінансування медичних послуг, стимулювання проведення профілактичних заходів.

Створення стимулів для здорового способу життя населення через:

---

⁶На первинному рівні – оплата за кількість осіб, які мешкають у межах певної території; на вторинному, третинному – залежно від обсягів, структури і якості наданої медичної допомоги.

- перехід до міжвідомчих і міжсекторальних програм формування здорового способу життя й програм здорових умов праці;
- створення умов для здорового способу життя населення за допомогою розвитку інфраструктури для занять масовим спортом та активного відпочинку;
- підвищення акцизів на алкоголь і тютюнові вироби зі спрямуванням їх до спеціального фонду державного бюджету з подальшим використанням для фінансування заходів охорони здоров'я.

Підготовка умов для переходу на страхову модель охорони здоров'я (систему соціального медичного страхування) буде забезпечена за рахунок досягнення фінансової стійкості медичних закладів, оптимізації їх мережі, збільшення самостійності керівників медичних закладів щодо управління фінансовими коштами, підвищення конкуренції у системі охорони здоров'я.

Етапи реформи

I етап (до кінця 2010 р.):

- внесення змін до Закону України «Про засади законодавства про охорону здоров'я» та прийняття Закону України «Про лікувально-профілактичні заклади й медичне обслуговування населення», на цій основі - внесення змін до Бюджетного кодексу України, що забезпечують:
  - об'єднання коштів на надання первинної медико-санітарної допомоги на рівні району або міста, на надання вторинної (спеціалізованої) і швидкої медичної допомоги на обласному рівні, для надання третинної (високоспеціалізованої високотехнологічної) допомоги – на обласному й державному рівнях;
  - перерозподіл фінансування на користь первинної медичної допомоги й профілактичної медицини;
  - перехід від бюджетного фінансування комунальних і державних лікувально-профілактичних установ на кошторисній основі до контрактної форми;
- перегляд умов ліцензування медичної практики, акредитації медичних закладів і атестації медичного персоналу. Створення незалежних центрів (агентств) оцінювання відповідності медичних установ ліцензійним і акредитаційним вимогам

II етап (до кінця 2012 р.):

- проведення з 2011 р. апробації пропонованих змін на 2-ох пілотних регіонах;
- розроблення комплексу законодавчих і нормативних документів для формування оптимальної територіальної мережі медичних закладів, створення госпітальних округів, оплати праці медичного персоналу, виходячи з обсягу та якості виконаної роботи;
- розроблення й прийняття комплексної програми «Здорова нація».

III етап (до кінця 2014 р.):

- переведення усіх медичних закладів на систему контрактних відносин між замовником і постачальником медичних послуг;
- запровадження єдиної методики розрахунків вартості медичних послуг, що оплачуються державою;
- підготовка до запровадження обов'язкового соціального медичного страхування.

Індикатори успіху:

- зниження загального коефіцієнта дитячої смертності до 6,5 %;
- зниження коефіцієнта материнської смертності до 13 %;
- зниження передчасної смертності на 25 %;
- зниження смертності від туберкульозу на 30 %;
- підвищення в загальній чисельності лікарів частки лікарів загальної практики з 4 % до 8-10 %;
- скорочення частки домогосподарств, у яких протягом року хто-небудь з членів при потребі не зміг одержати медичну допомогу, придбати ліки й медичне приладдя (з 20 % в 2009 р. до 3 %);
- скорочення частки тіньових платежів у системі медичного обслуговування з 10-15 % до 5-7 %.

РЕФОРМА СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

Проблеми

Україна відстає від країн пострадянського простору у проведенні пенсійної реформи і створенні адекватної ринковим умовам системи соціального захисту громадян, які втратили працездатність. З початку пенсійної реформи в 2004 р. більшість проблем в Україні залишаються невирішеними:

- низький розмір пенсій переважної більшості пенсіонерів і нерівні умови пенсійного забезпечення. Пенсія 55 % пенсіонерів не перевищує 800 грн, а їх частка в загальній сумі видатків на виплату пенсій складає усього 38 %. Разом з тим 12 % пенсіонерів з порівняно високими пенсіями (понад 1500 грн) одержують 28 % від загального обсягу місячних видатків на виплату пенсій. Тільки 3,2 тис. пенсіонерів одержують дійсно високі пенсії (понад 10000 грн), з них третину складають особи, які мають видатні заслуги перед Батьківщиною (Герої України);
- пенсійні видатки зростають випереджальними темпами порівняно з можливостями економіки щодо їх забезпечення: питома вага пенсійних видатків у ВВП в Україні одна з найвищих у світі й має тенденцію до збільшення (у 2004-2007 рр. – 12-14 %, у 2008 р. – 15,8 % ВВП). У кризовому 2009 р. цей показник досяг 18,0 % ВВП, при цьому трансферти з держбюджету склали майже 40 % доходів Пенсійного фонду. Високі пенсійні зобов'язання відволікають ресурси економіки від цілей розвитку, ставлять під загрозу виконання державою своїх функцій.

В основі згаданих вище проблем є такі ключові причини:

- численні пенсійні пільги за професійною й соціальною ознаками ставлять під сумнів справедливість пенсійної системи й знижують стимули участі у ній;
- низький рівень залучення населення до пенсійного страхування – внески сплачують тільки $\frac{3}{4}$ зайнятих або понад половину населення працездатного віку. На 10 платників внесків припадає 9 пенсіонерів. Внаслідок високого рівня тінізації зайнятості й доходів майже третина застрахованих осіб сплачує пенсійні внески із зарплати, яка не перевищує мінімальну;
- недостатня диверсифікованість механізмів пенсійного забезпечення. В Україні повною мірою функціонує лише солідарний рівень пенсійного страхування, тоді як впровадження II рівня (обов'язкової накопичувальної системи) постійно відкладається, розвиток добровільного пенсійного забезпечення обмежується нерозвиненістю фондового ринку, низьким рівнем доходів і недовірою населення до фінансових інститутів;
- пенсійний вік жінок на 5 років нижчий, ніж у чоловіків, що є однією з причин низького розміру їх пенсій, а також суперечить гендерній рівності в трудових і соціальних правах.

Мета та завдання

Метою реформи пенсійної системи є посилення соціального захисту осіб, які втратили працездатність, забезпечення гідного рівня їх життя в результаті стійкого розвитку пенсійної системи на засадах збалансованості інтересів пенсіонерів та громадян, які працюють.

Для цього необхідно вирішити такі завдання:

- стабілізувати солідарну пенсійну систему;
- запровадити загальнообов'язкове накопичувальне й розвивати добровільне накопичувальне пенсійне страхування;
- поліпшити адміністрування пенсійної системи.

Необхідні кроки

Для стабілізації солідарної пенсійної системи необхідно:

- підвищити мінімальну тривалість страхового стажу для одержання пенсії за віком з поточних 5 до 15 років;
- стимулювати більш пізній вихід на пенсію шляхом підвищення нормативної тривалості стажу з 20/25 років до 30/35 років з одночасним збільшенням коефіцієнта обліку кожного року наднормативного стажу або кожного року відстрочення виходу на пенсію;
- звільнити солідарну систему від невластивих для неї видатків (зокрема на фінансування дострокових та пільгових пенсій);
- обмежити максимальний розмір пенсій, що виплачуються з солідарної системи й/або за рахунок коштів державного бюджету;
- здійснювати виплату пенсій за віком для всіх пенсіонерів, які працюють, у розмірах, визначених Законом про обов'язкове пенсійне страхування;
- поступово перерозподіляти частку внеску на пенсійне страхування від роботодавця до працівника;
- визначити умови участі самозайнятих осіб у пенсійному страхуванні, відокремити внесок на соціальне страхування від єдиного податку;
- створити рівні умови індексації пенсій незалежно від закону, за яким призначена пенсія;
- скоротити пільги щодо дострокового виходу на пенсію й зі сплати внесків;
- вирівняти пенсійний вік для жінок і чоловіків (поступово, з кроком по 6 місяців щороку протягом 10 років).

Для введення й розвитку накопичувальних складових пенсійної системи необхідно:

- уточнення умов запровадження II рівня (у т.ч. розмір внеску, оцінювання величини одного року стажу в солідарній системі для учасників дворівневої системи тощо);
- наближення пенсійного віку до європейських стандартів (65 років) для учасників II-го рівня пенсійної системи;
- передання Пенсійному фонду України функцій збору й адміністрування коштів II рівня пенсійної системи, ведення системи єдиних пенсійних рахунків;

- забезпечення можливості залучення приватних компаній для управління активами й спрямування внесків II рівня до недержавних пенсійних фондів за бажанням і вибором застрахованих осіб;
- забезпечення виплат дострокових або підвищених пенсій для особливих категорій професій, пов'язаних із шкідливими або особливими умовами праці, за рахунок запровадження корпоративних (професійних) пенсійних схем;
- диверсифікація схем приватного недержавного пенсійного страхування.

Для поліпшення адміністрування пенсійної системи необхідними є:

- запровадження єдиного соціального внеску;
- удосконалення регулювання діяльності накопичувальних пенсійних фондів, у т.ч. перехід до пруденційного нагляду на основі оцінки й аналізу ризиків;
- забезпечення регулярної звітності фондів обов'язкового соціального страхування; регулярне інформування громадян про їхні права щодо виплат зі страхових фондів.

Етапи реформи

I етап (до кінця 2010 р.):

- запровадження фіксованого розміру пенсійного внеску для суб'єктів підприємницької діяльності, які працюють за спрощеною системою оподаткування;
- розробка системи інформування громадян про страховий стаж і коефіцієнт заробітної плати;
- обмеження максимальних пенсій;
- уточнення умов запровадження II рівня пенсійної системи, здійснення організаційно-підготовчої роботи.

II етап (до кінця 2012 р.):

- створення стимулів для пізнішого виходу на пенсію й збільшення мінімальної тривалості страхового стажу для одержання пенсії за віком;
- удосконалення порядку призначення й індексації пенсій;
- скасування необґрунтованих пільг щодо дострокового виходу на пенсію й зі сплати внесків;
- початок поступового вирівнювання пенсійного віку жінок і чоловіків;
- запровадження єдиного соціального внеску;
- поступовий перерозподіл ставки внеску на пенсійне страхування від роботодавця до працівника;
- підвищення ефективності нагляду за накопичувальними пенсійними фондами;
- запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- запровадження обов'язкових корпоративних пенсійних схем для фінансування дострокових і спеціальних пенсій для особливих категорій професій, пов'язаних з ризиком для життя.

III етап (до кінця 2014 р.):

- завершення переходу до сплати внесків на пенсійне страхування у повному обсязі всіма категоріями платників;
- створення механізмів розвитку недержавного пенсійного страхування;
- напрацювання механізмів пруденційного нагляду за діяльністю накопичувального пенсійного фонду;
- диверсифікованість схем приватного пенсійного страхування, його економічне стимулювання, запровадження програм спільного інвестування тощо.

Індикатори успіху:

- коефіцієнт заміщення (співвідношення середніх розмірів пенсій і зарплат) – не менше 45 %, у т.ч. із солідарної системи – 40 %;
- співвідношення середніх розмірів пенсій жінок і чоловіків – не нижче 75 %;
- ставка відрахувань на пенсійне страхування – не більше 35%;
- співвідношення обсягу пенсійних видатків та ВВП – не більше 12 % до 2014 р.

РЕФОРМА СИСТЕМИ ОСВІТИ

Проблеми

Ситуація у сфері освіти характеризується такими проблемами:

- невідповідність якості освіти сучасним вимогам. Україна не представлена в жодному з основних міжнародних рейтингів найкращих університетів. Близько 20 % роботодавців указують на невідповідність кваліфікації працівників займаних посад. Україна замикає першу сотню країн за використанням у навчальному процесі інформаційно-комунікаційних технологій;
- недостатня доступність освіти. У 2009 р. лише 57 % дітей відвідували дошкільні заклади. Майже в половині дитячих садків чисельність дітей перевищує кількість місць. 15,5 % учнів у сільській місцевості проживають на відстані понад 3 км від школи, з них транспортом забезпечені 91,5 % (за програмою «Шкільний автобус» – 67,4 %). Доступ до якісної освіти особам з особливими потребами залишається обмеженим. Надмірна кількість пілг при вступі до ВНЗ обмежує доступ до вищої освіти абітурієнтам з високим рівнем знань;
- неефективність механізму державного фінансування системи освіти. Незважаючи на збільшення бюджетних видатків на освіту (з 4,2 % ВВП у 2000 р. до 7 % ВВП у 2007 р., тоді як у розвинених країнах у середньому – 5 % ВВП), ефективність використання цих коштів залишається вкрай низькою. Рівень забезпеченості загальноосвітніх шкіл сучасними засобами навчання (кабінети біології, фізики, хімії) складає 29,3 % від потреби. Схожа ситуація у ПТУ й у ВНЗ. Основні статті видатків бюджету спрямовані не на підвищення якості освіти, а на виплати зарплати й комунальні платежі (понад 70 % усього фінансування);
- наростання диспропорцій між підготовкою фахівців і попитом на них на ринку праці. ВНЗ при формуванні планів набору студентів виходять з міркувань збереження контингенту студентів і викладачів. У 2009 р. 46 тис. випускників ВНЗ і 27 тис. випускників ПТУ перебували на обліку в центрах зайнятості;
- відсутність єдиного освітнього простору. Сьогодні ВНЗ перебувають у підпорядкуванні 27 центральних органів виконавчої влади, що суперечить світовій практиці.

Причинами вказаних вище проблем є:

- відсутність єдиної системи управління якістю освіти та її моніторингу;
- відсутність державних норм визначення вартості освітніх послуг у ВНЗ і ПТУ; неефективність норм бюджетного фінансування дошкільних, загальноосвітніх і позашкільних закладів;
- обмеженість автономності й відсутність реальних стимулів для ефективнішого використання бюджетних і залучених коштів у навчальних закладах (зокрема в умовах скорочення контингенту учнів);
- наявність (унаслідок несприятливої демографічної ситуації) великої кількості малокомплектних шкіл у сільській місцевості;
- неефективність моніторингу потреб ринку праці, відсутність урахування сучасних потреб роботодавців системою професійно-технічної та вищої освіти; неузгодженість дій державних структур при плануванні потреби у фахівцях.

Мета та завдання

Метою реформи системи освіти є підвищення конкурентоспроможності української освіти, інтеграція системи української освіти в єдиний європейський освітній простір.

Для досягнення цієї мети на період реформи поставлено такі завдання:

- створити єдиний освітній простір, удосконалити систему управління освітою;
- підвищити якість освіти;
- забезпечити доступність до якісної освіти, спадкоємність рівнів освіти (дошкільної, початкової, середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої, післядипломної, освіти протягом життя);
- підвищити ефективність фінансування освіти.

Необхідні кроки

Удосконалення системи управління освітою передбачає:

- вироблення єдиної освітньої політики, забезпечення наступності між рівнями освіти;
- підвищення самостійності навчальних закладів у розпорядженні фінансовими ресурсами;
- оптимізація мережі навчальних закладів з урахуванням демографічних і економічних реалій та необхідності підвищення якості освіти (створення освітніх округів, оптимізація мережі шкіл; реформування системи інтернатних закладів; передання функцій управління ПТУ на місцевий рівень; створення укрупнених регіональних ВНЗ);
- перегляд застарілих типових штатних нормативів.

Підвищення якості й конкурентоспроможності освіти:

- створення нових державних стандартів початкової, базової й повної середньої освіти; запровадження стандартів, що ґрунтуються на компетенціях у професійно-технічній освіті;
- розроблення національної системи оцінювання якості освіти; створення незалежних кваліфікаційних центрів, у т.ч. для підтвердження кваліфікації в європейській системі стандартів; стимулювання створення незалежних національних рейтингів шкіл, ПТУ, ВНЗ;
- запровадження обов'язкової дошкільної освіти дітей передшкільного віку;
- створення умов для раннього виявлення творчих нахилів дитини, забезпечення у навчальних закладах середовища, що сприяє збереженню здоров'я; проведення диспансеризації учнів загальноосвітніх закладів;
- широке запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальних закладах;
- узгодження кваліфікаційних характеристик, стандартів і навчальних програм з освітньо-кваліфікаційними вимогами робочих місць;
- мотивація роботодавців до участі в підготовці навчальних програм, узгодження з ними освітніх і професійних стандартів; переорієнтація навчальних планів на збільшення частини практичного компонента; масштабне запровадження програм стажування на виробництві;

- розподіл у ВНЗ навчальних програм академічного й практичного профілю, розвиток професійно-орієнтованої вищої освіти.

Забезпечення доступності освіти:

- посилення державної підтримки розвитку мережі дошкільних і позашкільних закладів;
- розробка й запровадження нових підходів до вирішення завдань інтеграції в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку;
- запровадження профільного навчання у загальних середньоосвітніх школах;
- запровадження Національної рамки кваліфікацій;
- стимулювання розвитку системи “освіта протягом життя”.

Підвищення ефективності фінансування освіти:

- розробка й перехід до єдиного стандарту вартості навчання одного учня/студента;
- перехід у фінансуванні навчальних закладів від принципу утримання закладів до принципу формування їх бюджетів, виходячи з кількості учнів та стандарту вартості навчання одного учня/студента;
- розширення можливостей навчальних закладів залучати додаткові кошти за рахунок легалізації інституту «ендавменту» – благодійних цільових некомерційних фондів; використання грантової підтримки дослідних проектів та освітніх інновацій; розширення списку платних послуг, що надаються навчальними закладами;
- розширення прав шкіл, ПТУ самостійно розпоряджатися матеріальними, фінансовими й кадровими ресурсами;
- зміна підходів до формування державного замовлення на підготовку фахівців на основі впровадження прогнозу потреб економіки (регіону).

Етапи реформи

I етап (до кінця 2010 р.):

- внесення змін до Бюджетного кодексу з метою підвищення фінансової автономності навчальних закладів;
- оптимізація кількості бюджетних програм у сфері освіти;
- затвердження положення про освітній округ;
- вироблення рекомендацій для місцевих рад щодо оптимізації мережі загальноосвітніх навчальних закладів.

II етап (до кінця 2012 р.):

- удосконалення законодавчої бази щодо диверсифікованості джерел фінансування освіти, розширення автономії ВНЗ у навчальній, науковій, фінансово-господарській діяльності, запровадження механізму національного «ендавменту»;
- участь України в міжнародних оцінках (TIMSS 2011 та ін.);
- удосконалення нормативного забезпечення освіти (Програма розвитку дошкільної освіти на 2011-2017 роки, Програма поліпшення якості природно-математичної освіти, Програма «Сто відсотків» – масштабне запровадження інформаційно-комунікаційних технологій, нові типові штатні нормативи для всіх рівнів освіти);
- прийняття Національної рамки кваліфікацій;

- створення методики розробки стандартів, що ґрунтуються на компетенціях для професійно-технічної освіти, у якій чітко визначено механізм участі роботодавців;
- завершення передання функцій оперативного управління ПТУ на місцевий рівень зі збереженням державної форми власності;
- розроблення методичних засад прогнозування потреби у фахівцях на ринку праці, прийняття порядку формування й розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, робочих кадрів з урахуванням потреб ринку праці й контролю за його виконанням.

III етап (до кінця 2014 р.):

- запровадження Національної рамки кваліфікацій;
- створення нових державних стандартів початкової, базової й повної середньої освіти; запровадження стандартів, що ґрунтуються на компетенціях, у професійно-технічній освіті.

Індикатори успіху:

- забезпечення охоплення дошкільною освітою не менше 75 % дітей дошкільного віку (нині – 57 %);
- забезпечення охоплення дошкільною освітою 100 % дітей передшкільного віку (нині – 93,5%);
- забезпечення транспортними послугами 100 % учнів сільської місцевості, які проживають на відстані понад 3 км від школи, за державною програмою «Шкільний автобус» (нині – 67,4 %);
- збільшення показника кількості студентів денної форми навчання на одного викладача до 18 (нині – близько 13);
- розробка професійних стандартів і модульних програм навчання, на формування компетенцій не менше ніж за 150 професіями (нині – 5 у рамках експерименту);
- обладнання 100 % загальноосвітніх навчальних закладів сучасними комп'ютерними комплексами (нині 95 %, вкл. застарілу техніку), підключення їх до мережі Інтернет, подолання «цифрової неграмотності» дітей, підлітків, учителів, незалежно від місця проживання;
- присутність ВНЗ України в основних міжнародних рейтингах найкращих університетів.

РЕФОРМА СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ

Проблеми

Соціальна підтримка населення, що здійснюється у трьох основних формах (соціальних пільг, соціальної допомоги й субсидій), є надто складною й непрозорою. Проблемами чинної системи соціальної підтримки є:

- низький рівень охоплення бідного населення соціальною підтримкою. Усього 56,8 % бідних (згідно з критерієм прожиткового мінімуму) одержують принаймні один вид соціальної підтримки;
- низька адресність при наданні соціальної підтримки. Розподіл державних соціальних трансфертів є несправедливим: менше 23 % від їх загальної суми потрапляють до бідних, інші (майже 17 млрд грн щороку, тобто близько 6 % доходів бюджету) надаються небідному населенню;
- механізм надання житлових субсидій та пільг з оплати житлово-комунальних послуг побудований на завищених нормативах споживання цих послуг, що призводить до неефективного використання коштів бюджету.

Причинами вказаних вище проблем є:

- надання більшості видів допомоги відбувається без урахування рівня доходів і майна/власності у розпорядженні одержувача допомоги. Викривлена філософія соціальної підтримки: соціальна допомога орієнтована на максимальне охоплення населення;
- відсутність необхідної інформації для обліку й моніторингу фактично спожитої соціальної допомоги й оцінювання доходів претендентів на її одержання;
- відсутність у системі соціальної підтримки стимулів для ефективного використання виділених на неї коштів, завищені норми споживання комунальних послуг для населення. Так, в Україні норма споживання води 108 куб. м на рік на одну людину, тоді як у країнах Європи – 73 куб. м.

Мета та завдання

Метою реформи є підвищення охоплення соціальною підтримкою незаможних верств населення при раціональному використанні бюджетних коштів.

Для досягнення цілей на період реформи поставлено такі завдання:

- посилити адресний характер надання соціальної підтримки;
- підвищити ефективність управлінських рішень у системі соціальної підтримки населення;
- запровадити стимули до економічно відповідальної поведінки одержувачів соціальної підтримки.

Необхідні кроки

Для посилення адресності всіх видів соціальної підтримки необхідними є такі заходи:

- аналіз та оцінка ефективності всіх видів соціальної підтримки;

- уніфікація (на принципах адресності та врахування доходів громадян) підходів до надання всіх видів соціальної допомоги (за винятком допомоги при народженні чи усиновленні дитини, інвалідам з дитинства й дітям-інвалідам) та з урахуванням доходів одержувачів допомоги;
- модернізація програми житлових субсидій шляхом вдосконалення механізмів їх надання та впровадження соціальних нормативів споживання житлово-комунальних послуг;
- запровадження непрямих методів оцінювання доходів громадян, які претендують на одержання соціальної підтримки;
- урахування рівня доходів при наданні всіх видів пільг (крім пільг для осіб, які мають виняткові заслуги перед Батьківщиною).

Забезпечення ефективності управління системою соціальної підтримки досягатиметься в результаті:

- створення єдиної бази даних одержувачів усіх видів соціальної підтримки, єдиного інформаційного середовища для органів праці й соціального захисту населення, Пенсійного фонду, Державної податкової адміністрації, МВС, органів реєстрації актів громадянського стану;
- створення Державної агенції соціальної інспекції при Міністерстві праці й соціальної політики для перевірки правильності надання соціальних виплат та супроводження соціально вразливих сімей із залученням інших соціальних служб (від допомоги в працевлаштуванні - до соціального обслуговування вдома);
- запровадження системи моніторингу та оцінювання програм соціальної підтримки на постійній основі.

Для формування економічно відповідальної поведінки одержувачів соціальної підтримки необхідно:

- розробити й запровадити систему економічно й соціально обґрунтованих нормативів споживання житлово-комунальних, транспортних та інших послуг з подальшим використанням їх при визначенні розмірів соціальної підтримки;
- встановити технологічне обладнання для обліку фактичного споживання послуг (в тому числі транспортних);
- планомірно привести регульовані тарифи для населення до економічно обґрунтованого рівня та визначити рівень соціальної підтримки, виходячи з економічно обґрунтованих тарифів.

Етапи реформи

І етап (до кінця 2010 р.):

- внесення змін до законодавства щодо нормування споживання послуг при наданні соціальної підтримки;
- розроблення методики соціального моніторингу й аудиту програм соціальної підтримки, оцінки доходів претендентів на соціальну допомогу з використанням прямих і непрямих методів визначення доходів, а також з урахуванням майнового стану (власності у розпорядженні);
- розроблення матриці видів соціальної підтримки й проведення аудиту видів соціальної допомоги й пільг.

II етап (до кінця 2012 р.):

- перехід до принципу адресності для всіх видів соціальної підтримки, за винятком допомоги при народженні чи усиновленні дитини, інвалідам з дитинства й дітям-інвалідам, а також пільг особам, які мають виняткові заслуги перед Батьківщиною;
- інтеграція житлових пільг у систему житлових субсидій;
- створення єдиного соціального агентства (на основі структур Міністерства праці та соціальної політики) з комплексного обслуговування осіб, що потребують соціальної підтримки

III етап (до кінця 2014 р.):

- створення Державної агенції соціальної інспекції у складі Міністерства праці й соціальної політики;
- запровадження моніторингу соціальних програм та аудиту програм соціальної підтримки населення;
- забезпечення повного обліку в системі транспортування й споживання теплової енергії, холодної й гарячої води для учасників програм житлових субсидій, встановлення необхідного технологічного обладнання для обліку споживання послуг громадського транспорту.
- запровадження картки соціальної допомоги.

Індикатори успіху реалізації реформ:

- підвищення до 50 % питомої ваги коштів на соціальну підтримку, що надаються бідному населенню;
- зниження на третину частки небідного населення серед одержувачів соціальної підтримки;
- зниження показників споживання природного газу одержувачами соціальної допомоги на 15 % до 2014 р.;
- зниження показників споживання інших ресурсів мінімум на 3 % щорічно до 2014 р.

Поліпшення бізнес-клімату й залучення інвестицій

ДЕРЕГУЛЯЦІЯ Й РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА

Проблеми

Потенціал підприємництва не може реалізуватися повною мірою в Україні через незадовільний бізнес-клімат.

Про це свідчать результати двох впливових міжнародних досліджень –Світового банку «Ведення бізнесу – 2010» і «Рейтинг глобальної конкурентоспроможності» Всесвітнього економічного форуму. Так, за простотою ведення бізнесу Україна посідає 142-е місце зі 183 країн світу. У тому числі за показником ефективності податкової системи країна знаходиться наприкінці списку, на 181-ій позиції.

Несприятливий бізнес-клімат є основним чинником, що стримує інвестиції. Крім того, криза значно звузила внутрішні джерела для інвестицій, а міжнародні фінансові ресурси стали практично недоступними. Багато міжнародних інвесторів вимушені обережніше ставитися до ризиків країни. Зокрема, низький інвестиційний імідж України зробить країну менш привабливою для міжнародного капіталу в посткризовий період.

Причинами вказаних вище проблем є:

- макроекономічна нестабільність, неефективна регуляторна й податкова системи, високий рівень корупції⁷;
- нерозвиненість механізмів державно-приватного партнерства (далі - ДПП);
- відсутність ефективних механізмів із залучення інвестицій і захисту прав інвесторів.

Мета реформи

Метою реформи є поліпшення бізнес-клімату й створення сприятливих умов для надходження інвестицій і забезпечення прискореного економічного зростання.

Необхідні кроки

1. Дозвільна система

У сфері дозвільної системи основними завданнями є:

- істотне скорочення кількості видів діяльності й робіт, що вимагають одержання дозволів;
- спрощення процедур видачі документів дозвільного характеру;
- зменшення часових і грошових витрат при одержанні дозвільних документів;
- збільшення переліку робіт (послуг), що можуть виконуватися на підставі заяви.

---

⁷Системні проблеми, що покриваються в інших напрямках реформ

Для цього необхідно:

- законодавчо затвердити вичерпний перелік документів дозвільного характеру та максимально скорочувати його у подальшому;
- перейти від дозвільного принципу започаткування господарської діяльності на заявний за винятком тих видів діяльності, що безпосередньо впливають на безпеку держави, людини й довкілля;
- спрощення процедури одержання дозвільних документів шляхом:
  - зменшення переліку документів, що подаються для одержання дозволів (подання тільки документів, що підтверджують спроможність суб'єкта господарювання проводити відповідну діяльність);
  - усунення численних дублювань при поданні й розгляді (узгодженні) документів на кожному етапі дозвільної процедури;
  - максимального делегування повноважень з видачі документів дозвільного характеру з центрального й обласного рівнів на місцевий рівень;
- посилення відповідальності посадових осіб дозвільних органів за порушення вимог законодавства щодо питань надання документів дозвільного характеру;
- спрощення дозвільної системи в будівництві:
  - кодифікація будівельного законодавства в Містобудівному кодексі;
  - скорочення кількості та строків оформлення дозвільних документів, необхідних для початку будівельно-монтажних робіт;
  - спрощення процедури відведення земельних ділянок для будівництва.

2. Ліцензування

У сфері ліцензування основними завданнями змін мають стати:

- скорочення строків одержання ліцензій;
- скорочення кількості видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню (на 30 % до кінця 2010 р. з подальшим послідовним скороченням), як за рахунок безпосереднього скасування, так і за рахунок застосування інших форм державного контролю й ширшого використання саморегулювання.

Для цього необхідно:

- уніфікувати принципи і процедури одержання ліцензій;
- законодавчо закріпити критерії, на підставі яких ухвалюється рішення про введення ліцензування того або іншого виду діяльності;
- переглянути види господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню за вказаними вище критеріями, й скасувати ліцензування видів діяльності, що не становлять небезпеки для держави, життя й здоров'я людини й довкілля;
- узгодити вартість надання ліцензій з фактичними видатками, пов'язаними з наданням ліцензії.

3. Адміністративні послуги

Діяльність органів державної влади з надання адміністративних послуг межує з господарською. Крім того, вони делегують господарським суб'єктам функції, для реалізації яких передбачено відповідне бюджетне фінансування. Для наведення порядку у сфері надання державними органами адміністративних послуг необхідно вирішити такі завдання:

- прийняти Закон України про адміністративні послуги, яким, зокрема, визначити принципи делегування владних повноважень, платність або безкоштовність надання адміністративних послуг, порядок визначення розмірів оплати за надання платних адміністративних послуг;
- переглянути затверджені урядом види платних послуг з подальшим розмежуванням їх на адміністративні (державні) і господарські;
- створити єдину електронну базу даних адміністративних (державних) послуг органів виконавчої влади й місцевого самоврядування.

4. Започаткування бізнесу і вихід з бізнесу

У сфері процедур започаткування й виходу з бізнесу (створення й припинення діяльності суб'єкта господарювання) основними завданнями мають стати:

- спрощення процедури започаткування й виходу з бізнесу;
- урегулювання питання про акредитацію представництв і філій іноземних компаній за заявним принципом.

Для цього необхідно:

- запровадити електронну державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців та взаємний обмін інформацією між усіма учасниками державної реєстрації;
- спростити процедуру добровільного припинення господарської діяльності юридичної особи й фізичної особи-підприємця;
- скоротити строки процедури банкрутства, забезпечити паритетність захисту інтересів боржників і кредиторів, запровадити дієвий механізм відновлення платоспроможності боржника та запобігання майновим маніпуляціям.

5. Державний нагляд і контроль

Основними завданнями у сфері державного нагляду й контролю мають стати:

- завершення розробки й впровадження критеріїв оцінювання ступеня ризику від ведення суб'єктами господарської діяльності й періодичності проведення планових заходів державного нагляду (контролю);
- зміна підходів до здійснення державного нагляду з прямого контролю до профілактики й запобігання порушень законодавства;
- скасування дублюючих контролюючих функцій з подальшим скасуванням контролюючих органів, у діяльності яких зникла необхідність.

Для цього необхідно:

- скоротити кількість державних контролюючих функцій шляхом проведення аудиту й аналізу контролюючих функцій;
- визначити перелік питань для вжиття планових заходів щодо нагляду (контролю) залежно від ступеня ризику;
- запровадити відповідальність органів державного нагляду (контролю) за збитки, завдані суб'єкту господарювання неправомірними діями / недотриманням процедури здійснення державного нагляду (контролю).

6. Забезпечення безпеки продуктів харчування (санітарні й фітосанітарні норми)

Завданнями реформи є:

- запровадження інтегрованого контролю за безпекою харчових продуктів за принципом «з лану – до столу»;
- спрощення порядку виведення харчової продукції на ринок;
- спрощення адміністративного навантаження на виробника харчової продукції;
- забезпечення розширення доступу української продукції на зовнішні ринки, насамперед ЄС;
- поліпшення захисту прав споживачів.

Для цього необхідно:

- привести систему санітарних і фітосанітарних стандартів у відповідність до законодавства ЄС;
- скасувати всі вимоги щодо одержання виробниками харчових продуктів погоджень, сертифікатів, висновків та інших документів, що не застосовуються в законодавстві ЄС. Максимально скоротити час надання документів операторам ринку;
- забезпечити прозорість роботи уповноважених органів за рахунок обов'язкового планування заходів щодо контролю й нагляду на основі критеріїв, за якими можна перевірити їх результативність та ефективність;
- стимулювати впровадження підприємствами системи контролю якості НАССР за рахунок спрощення державного контролю й нагляду за сертифікованими підприємствами;
- зменшити кількість відомчих лабораторій до мінімального прийнятного рівня; забезпечити технічне облаштування лабораторій, що є критично важливими для реалізації функцій держави у сфері безпеки харчових продуктів, та їх акредитації в НААУ відповідно до ISO 17025; визнати уповноваженими органами результати досліджень будь-яких лабораторій, акредитованих НААУ відповідно до ISO 17025;
- усунути колізії у законодавчих вимогах до маркування продукції й привести ці вимоги у відповідність до законодавства ЄС.

7. Технічне регулювання

У сфері технічного регулювання головним завданням є створення адаптованої до вимог ЄС і СОТ сучасної системи технічного регулювання, здатної підвищити конкурентоспроможність вітчизняної продукції, забезпечити ефективний контроль за безпекою продукції й домогтися взаємного визнання результатів оцінювання відповідності продукції з торговельними партнерами України.

Для цього необхідно:

- поділити функції стандартизації, контролю відповідності й ринкового нагляду між різними органами з метою уникнення конфлікту інтересів;
- перейти на систему державного ринкового нагляду за безпекою продукції, розміщеної на ринку, замість державного контролю виробництва продукції;
- скасувати реєстрацію виробниками/постачальниками продукції декларацій про відповідність продукції в центральному органі виконавчої влади з питань технічного регулювання;
- перейти на добровільний принцип застосування національних і регіональних стандартів за винятком тих, на які є посилання в технічних регламентах;

- прийняти технічні регламенти на основі європейських директив Нового й Глобального підходів, а також інших Директив ЄС;
- провести модернізацію випробних і метрологічних лабораторій відповідно до вимог ЄС;
- виключити з переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні, продукцію, оцінювання відповідності якої здійснюється згідно з технічними регламентами, й продукцію (послуги) з низьким ступенем ризику.

8. Реформування митних процедур

На сьогодні Україна займає 139-е місце зі 183 у рейтингу Світового банку «Ведення бізнесу – 2010» за показником міжнародної торгівлі. Ця низька позиція відображає значні фінансові й часові витрати на проходження митних процедур.

Для спрощення, підвищення ефективності й прискорення процесу митного оформлення необхідно:

- створити й застосовувати якісну систему управління ризиками разом з ефективними процедурами перевірки післямитного оформлення;
- імплементувати Кіотську конвенцію, зокрема концепцію авторизованих митних операторів, і здійснювати подальшу модернізацію митного законодавства на основі законодавства ЄС, зокрема EC Customs Blueprints;
- спростити процедуру оцінювання митної вартості й привести її у відповідність до вимог СОТ:
  - запровадити процедуру оцінювання митної вартості відповідно до рекомендацій СОТ і ЄС;
  - ліквідувати плани з мобілізації податків і зборів для митних постів і центрів митного оформлення;
  - поліпшити професійну підготовку митних інспекторів за правилами й процедурами оцінювання митної вартості;
- передати повноваження щодо надання сертифікатів походження EUR1 до Державної митної служби України.

9. Створення інфраструктури сприяння розвитку підприємництва

У сфері залучення інвестицій і розвитку підприємництва основними завданнями мають стати:

- розширення й підтримка діяльності мережі бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, інноваційних центрів, технопарків та інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва;
- забезпечення ефективності та прозорості функціонування механізмів державно-приватного партнерства (ДПП). Прийняття Закону України про ДПП. Встановлення методології оцінювання ефективності проектів, забезпечення прозорого механізму проведення конкурсів, запровадження ефективної системи мотивації й контролю в органах, відповідальних за реалізацію проектів ДПП з боку держави;
- створення умов для розвитку саморегульованих організацій і поступове передання їм частини функцій державного регулювання й контролю;
- забезпечення інформаційної й організаційної підтримки іноземним інвесторам;

- створення у всіх регіонах України сприятливих умов для залучення інвестицій, рівних умов для конкуренції міст (регіонів) на ринку інвестицій, особливо стратегічних прямих іноземних інвестицій, що приносять високу додану вартість;
- створення на окремих територіях спеціальних режимів залучення інвестицій:
  - розвиток логістичної й комунікаційної інфраструктури на територіях, визначених як пріоритетні для інвестування;
  - створення на місцях «єдиного інвестиційного вікна», на яке буде покладена функція взаємодії з органами влади в інтересах інвесторів (насамперед тих, які реалізують інноваційні й інфраструктурні проекти) з одержання ліцензій, дозволів, погоджень, вирішення земельних питань тощо;
  - стимулювання створення територій компактного розміщення бізнесу – кластерів з розвинутою інфраструктурою й заздалегідь підготовленими пакетами дозволів для початку діяльності.
- розвиток гарантування й страхування експортних операцій;
- створення єдиного органу з сприяння залученню інвестицій, територіальні органи якого здійснюватимуть взаємодію між інвесторами й органами влади, а також вживатимуть заходів щодо комплексного супроводу проектів, що вимагають залучення іноземних інвестицій.

10. Державна регуляторна політика

Для реформи регуляторної політики держави необхідно:

- запровадити єдиний підхід до розроблення й прийняття регуляторних актів органами місцевого самоврядування, а також до механізму забезпечення й захисту прав суб'єктів господарювання у сфері реалізації державної регуляторної політики;
- визначити механізм проведення регулярного перегляду регуляторних актів усіх гілок влади, включно з регіональним рівнем, з метою анулювання неефективних нормативно-правових актів.

11. Створення умов для залучення прямих іноземних інвестицій

Основні завдання:

- забезпечення високої інституційної спроможності єдиного органу зі сприяння залученню інвестицій, через котрий працюватимуть регіони та території і який на їх запити буде займатись пошуками інвесторів, а також маркетингом позиції України на міжнародних інвестиційних ринках;
- визначення кожною територією пріоритетних напрямків розвитку, під які залучатимуться прямі іноземні інвестиції;
- підготовка фахівців галузевих і регіональних структур у сфері залучення іноземних інвестицій;
- удосконалення нормативно-правової бази у сфері сприяння іноземному інвестуванню (законопроектна діяльність);
- формування баз даних об'єктів для інвестування та інвестиційних проектів;
- повна інвентаризація земельних ділянок і формування відповідних баз даних, придатних для реалізації проектів із залученням стратегічних прямих іноземних інвестицій;
- створення механізму якісного обслуговування інвестора («єдиного інвестиційного вікна»);

- забезпечення супроводу стратегічних (пріоритетних) інвестиційних проєктів та надання допомоги діючим інвесторам;
- створення дієвого інституту досудового врегулювання інвестиційних спорів;
- взаємодія з місцевими органами виконавчої влади у формуванні та реалізації послідовної стратегії залучення прямих іноземних інвестицій на регіональному рівні;
- допомога у створенні інфраструктури та забезпечення підтримки регіональних інституцій у сфері сприяння іноземному інвестуванню, просуванні регіонів на інвестиційні ринки;
- інформаційно-аналітичне забезпечення активної цільової маркетингової стратегії формування позитивного інвестиційного іміджу України та її регіонів за кордоном.

Етапи реформи

I етап (до кінця 2010 р.):

- запровадження заходів, що приносять швидкий ефект:
  - зменшення на 30 % кількості видів діяльності, які підлягають ліцензуванню;
  - радикальне скорочення кількості видів діяльності та робіт, що вимагають одержання дозволів, у тому числі скасування обов'язкової сертифікації послуг;
  - запровадження «заявного принципу» у процедури видачі документів дозвільного характеру;
  - поділ функцій стандартизації, контролю відповідності й ринкового нагляду (прийняття Закону про ринковий нагляд і внесення змін до чинних законів про стандартизацію);
  - внесення змін до Закону про акредитацію з метою посилення повноважень національного органу акредитації й сприяння його міжнародному визнанню, прийняття законів про загальну безпеку продукції й про відповідальність за збиток, завданий дефектною продукцією;
- створення єдиного органу зі сприяння залученню інвестицій;
- прийняття Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» у новій редакції.

II етап (до кінця 2012 р.):

- підвищення привабливості бізнес-клімату:
  - визнання технічних стандартів ЄС, гармонізація системи технічного регулювання відповідно до директив ЄС, скасування застарілих ДСТУ;
  - спрощення митних процедур і підвищення їх прозорості;
  - регламентування перевірок: скорочення кількості органів перевірки, розподіл підприємств за зонами ризику;
  - приведення системи контролю за якістю продовольчих продуктів, включно з сертифікатами, узгодженнями, висновками й іншими документами відповідно до директив ЄС;
  - законодавче забезпечення розвитку саморегульованих організацій;

- створення на окремих територіях спеціальних режимів залучення інвестицій.

Індикатори успіху:

- підвищення позиції України в міжнародному рейтингу Світового банку «Ведення бізнесу – 2012» за простотою ведення бізнесу на 40 позицій, зі 142-го на 102-е місце зі 183-х країн;
- приріст прямих іноземних інвестицій на 0,5 млрд дол. США щорічно й досягнення в 2014 р. загального обсягу залучених в економіку України прямих іноземних інвестицій на рівні 77 млрд дол. США.

ПРИВАТИЗАЦІЯ Й УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЮ ВЛАСНІСТЮ

Проблеми:

- приватизація в Україні розглядається радше як джерело наповнення державного бюджету, аніж як інструмент комплексного стратегічного розвитку економіки та реалізації програм розвитку ключових галузей (інфраструктура, включно з ЖКГ, електроенергетика, вугільна промисловість і нафтогазовий сектор);
- приватизація не виконала ролі інструмента ринкової трансформації України. Зараз частка держсектору у ВВП України – 37 %⁸, що вище, ніж у більшості розвинених країнах світу (у Канаді, Англії, Італії – близько 15 %, у США й Німеччині – близько 20 %, у Польщі – 25 %);
- функція управління держмайном здійснюється неефективно. Понад 500 підприємств з 4000, у яких понад 50 % належить державі, перебувають на стадії банкрутства; у понад 400 підприємствах розмір державних корпоративних прав є недостатнім для здійснення державою повноважень з управління ними. Діяльність державних компаній та їх корпоративне управління є непрозорими, важкоконтрольованими й низькоефективними.

Причинами подібної ситуації є такі чинники:

- приватизація останніми роками набула несистемного характеру і проводиться вибірково за рахунок виключення підприємства зі списку таких, що не підлягають приватизації;
- необґрунтовані заборони приватизації призводять до використання державного майна не за призначенням, його руйнування, відчуження за нелегальними схемами і, як наслідок, втрати інвестиційної привабливості. Державний бюджет недоотримує кошти унаслідок відсутності чіткої позиції держави щодо продажу об'єктів приватизації разом із земельними ділянками;
- передприватизаційна підготовка об'єктів неефективна, відсутній чіткий порядок проведення приватизаційних аукціонів і критерії для застосування різних варіантів скорочення частки державної власності (наприклад, випуск акцій, продаж частки, передання в управління). Процес не прозорий і держава не отримує максимальну ціну за приватизовані активи;
- управління державним майном здійснюється профільними міністерствами, які також здійснюють регуляторні функції, що спричиняє конфлікт інтересів.

Цілі та завдання

Цілями реформи є досягнення оптимальної частки держвласності в економіці шляхом приватизації й забезпечення ефективного управління цією держвласністю.

Для досягнення указаних цілей необхідно вирішити такі завдання:

- оптимізувати структуру державного сектору економіки й завершити приватизацію як масштабний соціально-економічний проект;
- збільшити прозорість процесу приватизації й зменшити можливість корупції;
- підвищити ефективність управління держвласністю;

---

⁸ За інформацією Євростату (включно із соціальним сектором)

- захистити права держави в управлінні держвласністю.

Необхідні кроки

Для оптимізації структури держсектору й завершення приватизації як масштабного соціально-економічного проекту необхідними є:

- визначення галузей, пріоритетних для приватизації, і галузей, що переважно залишаться в держвласності (у державній власності, в основному, залишаться об'єкти, які забезпечують виконання державою основних функцій і гарантують національну й економічну безпеку). Створення для кожної галузі обмеженого списку об'єктів, що не підлягають приватизації, або підтвердження того, що в галузі немає таких об'єктів, і зняття заборони на приватизацію таких підприємств;
- розроблення програм підготовки галузей до приватизації;
- внесення змін до земельного законодавства для спрощення процесу приватизації власності із земельною ділянкою шляхом зменшення часу на видачу землевпорядної документації;
- внесення змін до законодавства щодо акціонерних товариств для реалізації невеликих державних пакетів акцій, що не користуються попитом у покупців, шляхом закріплення за мажоритарними акціонерами (з часткою, що дорівнює або перевищує сімдесят п'ять відсотків) обов'язку робити пропозицію міноритарним акціонерам щодо придбання решти акцій або проходити лістинг на біржі, забезпечуючи ліквідність своїх акцій.

Для збільшення прозорості процесу приватизації й зменшення корупції необхідними є:

- перегляд актів Кабінету Міністрів, Фонду державного майна й інших органів виконавчої влади з метою проведення відкритого й прозорого процесу приватизації, забезпечення чесної конкуренції в процесі приватизації, а також мінімізації можливості використання непрозорих позаприватизаційних схем виведення майна з держвласності й передання в оренду окремого майна й майнових комплексів
- продаж на фондовій біржі пакетів акцій до 25 відсотків статутного капіталу об'єктів, що приватизуються.

Для підвищення ефективності управління держмайном необхідними є:

- законодавче визначення статусу Фонду державного майна України як центрального органу виконавчої влади;
- передання функції управління держвласністю Фонду державного майна, реформування його структури й посилення кадрового складу Фонду;
- перехід до системи управління державними компаніями через ради директорів з включенням до них незалежних директорів;
- формування правління державних компаній професійними менеджерами на конкурентній основі;
- чітке розмежування функцій приватизації й управління державними активами усередині Фонду державного майна;
- збільшення статутного капіталу акціонерних товариств на вартість земельних ділянок, на яких вони розташовані.

Для захисту прав держави в управлінні держвласністю необхідними є:

- оптимізація управління корпоративними правами держави й недопущення розмивання у статутному капіталі господарських товариств частки, що закріплена за державою, до її повної приватизації;
- перегляд законодавства в галузі управління акціонерними товариствами, мажоритарним акціонером яких є держава, і внесення змін щодо підвищення захисту інтересів держави при здійсненні корпоративного управління (у тому числі шляхом зниження чинного порога для кворуму з 60 до 50 % + 1 акція);
- перегляд законодавства з метою недопущення відчуження безпосередньо підприємствами державного сектору майнових об'єктів, що є/можуть бути самостійними об'єктами приватизації;
- забезпечення проведення моніторингу ефективного управління об'єктами державної власності, посилення відповідальності менеджерів за неефективне управління державним майном.

Етапи реформи

I етап (до кінця 2010 р.):

- прийняття Закону «Про Фонд державного майна»;
- розроблення й затвердження галузевих програм реформування й розвитку стратегічних галузей (або зміни до них) з визначенням термінів, умов і способів приватизації підприємств цих галузей;
- перегляд критеріїв віднесення об'єктів державної власності до таких, які не підлягають приватизації, і прийняття закону з метою істотного зменшення їх кількості;
- прийняття змін до земельного законодавства з метою скорочення термінів виготовлення землепорядної документації;
- прийняття змін до нормативно-правових актів, що забезпечать прозорість процесу приватизації;
- прийняття змін у галузі управління акціонерними товариствами щодо підвищення захисту інтересів держави при здійсненні корпоративного управління шляхом зниження чинного порога для кворуму з 60 до 50 % + 1 акція.

II етап (до кінця 2012 р.):

- приватизація підприємств стратегічних галузей економіки на основі галузевих програм розвитку (у тому числі приватизація рекапіталізованих державою банків);
- передання Фонду від уповноважених органів управління (міністерств і відомств) функції управління підприємствами державного сектору. З метою удосконалення управління об'єктами державної власності створення державних об'єднань і холдингів.

III етап (до кінця 2014 р.):

- завершення приватизації як масштабного соціально-економічного проекту трансформації державної власності;
- переорієнтування діяльності Фонду державного майна на процес обліку й управління майном державного сектору економіки;
- залучення недержавних інвестицій до об'єктів, що залишаються під контролем держави.

Індикатори успіху:

- зменшення частки державного сектору у ВВП з 37 % до 25-30 %;
- залучення до держбюджету коштів, пов'язаних з приватизацією й управлінням держмайном у розмірі 50-70 млрд грн до 2014 р.;
- збільшення рівня капіталізації решти державних активів у 3 рази.

РОЗВИТОК НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ СФЕРИ

Проблеми

Попри те, що в Україні зберігся масштабний науковий комплекс, здатний ефективно продукувати результати світового рівня, науково-технічна та інноваційна сфера не виконує належним чином роль джерела економічного зростання. Ключові проблеми полягають в тому, що:

- темпи розвитку й структура науково-технічної та інноваційної сфери не відповідають попиту на передові технології з боку економіки;
- пропоновані наукові результати світового рівня не знаходять застосування в економіці через низьку сприйнятливість підприємницького сектору до інновацій;
- у науково-технічній та інноваційній сфері триває втрата кадрів і скорочення матеріально-технічних засобів.

Існує загроза переорієнтації вітчизняної науки на вирішення проблем інноваційного розвитку інших країн і перетворення України на експортера товарів і послуг з низьким рівнем доданої вартості, у тому числі у сфері інтелектуальної праці.

Причинами виникнення проблем є:

- скорочення фінансування науково-технічної та інноваційної сфери. Загальний обсяг видатків на наукові дослідження й розробки як частка ВВП (наукоємність ВВП) протягом 2000-2009 рр. в Україні зменшився з 1,16 % до 0,95 % (у тому числі з держбюджету – до 0,41 %). Водночас у ЄС показник наукоємності ВВП у середньому складає 1,9 %, у Фінляндії й Швеції – 3,7 %, США й Німеччині – 2,7 %;
- неефективність системи бюджетного фінансування української науки:
  - система не налаштована на одержання кінцевого прикладного результату⁹;
  - кошти розпорюшуються між 36 головними розпорядниками бюджетних коштів, науковими структурами, частина з яких працює неефективно;
- законодавчі обмеження, що ускладнюють фінансування наукової сфери:
  - через ускладнену процедуру обслуговування Державним казначейством спецрахунків, з яких фінансується діяльність державних наукових установ і вищих навчальних закладів, замовники, у тому числі іноземні, часто відмовляються співпрацювати з ними;
  - державні замовники науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), на додаток до конкурсного добору, вимушені застосовувати процедуру конкурсних торгів при здійсненні закупівель за держані кошти;
- відсутність економічних стимулів у суб'єктів господарської діяльності здійснювати технологічну модернізацію шляхом запровадження нових науково-технічних розробок.

---

⁹ Виконання більшості науково-технічних робіт припиняється на завершальних, найбільш ресурсномістких етапах дослідження експериментальних зразків, і, в очікуванні продовження фінансування, морально старіє.

Мета та завдання

Метою реформи є активізація інноваційних процесів в економіці, повноцінне використання потенціалу науки в процесі технологічної модернізації економіки.

Для досягнення мети на період реформи поставлені такі завдання:

- підвищити конкурентоспроможність сектору наукових досліджень і розробок, забезпечити інтеграцію вітчизняного сектору наукових досліджень у Європейський дослідницький простір;
- підвищити ефективність бюджетного фінансування наукової сфери;
- спрямувати вітчизняний науково-технічний потенціал на забезпечення реальних потреб інноваційного розвитку економіки України й організацію виробництва високотехнологічних товарів і послуг;
- здійснити першочергові заходи з підвищення ефективності національної інноваційної системи.

Необхідні кроки

Посилення конкурентоспроможності сектору наукових досліджень і розробок, забезпечення його інтеграції в Європейський дослідницький простір шляхом:

- збільшення фінансування на оновлення матеріально-технічної бази наукових установ та вищих навчальних закладів;
- розширення програм надання грантів молодим ученим і викладачам для проведення досліджень, підготовка українських учених до ефективної конкурентної боротьби за гранти Рамкової програми ЄС;
- проведення переговорів з Європейською Комісією щодо визначення умов приєднання України до Європейського дослідницького простору (ЄДП)¹⁰

Підвищення ефективності бюджетного фінансування наукової та інноваційної сфери шляхом:

- оптимізації системи бюджетних наукових установ на основі об'єктивних критеріїв оцінювання результативності їхньої науково-технічної діяльності;
- нарощування частки бюджетних коштів, що спрямовуються на фінансування фундаментальної науки та прикладних наукових і технічних розробок;
- пріоритетного спрямування бюджетного фінансування науки на виконання за конкурсними принципами державних цільових наукових, науково-технічних програм, державного замовлення у сфері науки та інноваційної продукції, а також фінансування грантів Державного фонду фундаментальних досліджень;
- застосування спрощених процедур закупівлі (на підставах, передбачених законом про державні закупівлі) для фінансування за рахунок державних коштів НДДКР, виконавці яких визначаються на конкурсній основі у встановленому законодавством порядку;
- підвищення рівня фінансової автономії наукових установ і ВНЗ у розпорядженні коштами, отриманими від замовників різних форм власності за виконання НДДКР.

---

¹⁰ Концепція ЄДП націлена на створення загальноєвропейського ринку досліджень з мобільними науковими кадрами, здійснення дослідницьких ініціатив на панєвропейському рівні, а також ефективне координування національних і регіональних дослідницьких проектів, програм і стратегій

Спрямування вітчизняного науково-технічного потенціалу на забезпечення потреб інноваційного розвитку економіки України й організацію виробництва високотехнологічної продукції шляхом:

- запровадження державно-приватного партнерства в науково-технічній та інноваційній сферах;
- розробки та впровадження інструментів державної підтримки інноваційної діяльності.

Підвищення ефективності національної інноваційної системи через:

- розвиток інноваційної інфраструктури (бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій тощо);
- приведення законодавства України у сфері інтелектуальної власності у відповідність до законодавства Європейського Союзу;
- удосконалення державного регулювання й економічного стимулювання суб'єктів господарювання у сфері трансферу технологій.

Етапи реформи

I етап (до кінця 2010 р.):

- визначення принципів державно-приватного партнерства у науково-технічній та інноваційній сферах;
- визначення принципів і механізмів надання державної підтримки інноваційній діяльності;
- проведення переговорів з Європейською Комісією щодо приєднання України до Європейського дослідницького простору.

II етап (до кінця 2012 р.):

- розвиток інноваційної інфраструктури;
- реалізація сучасних механізмів державної підтримки інноваційної діяльності;
- підвищення рівня фінансової автономії наукових установ і ВНЗ у розпорядженні коштами, отриманими від замовників різних форм власності за виконання НДДКР;
- перехід на міжнародні критерії оцінювання праці вчених, оптимізація структури державного науково-дослідного сектору;
- збільшення бюджетного фінансування прикладних наукових досліджень, науково-технічних розробок та інноваційної діяльності.

III етап (до кінця 2014 р.):

- оновлення матеріально-технічної бази наукових установ і ВНЗ.

Індикатори успіху

Індикатори досягнення мети в період 2010-2014 рр.:

- збільшення частки інноваційно активних промислових підприємств з 10,7 % до 25 %;
- підвищення наукоємності ВВП за рахунок усіх джерел фінансування з 0,95 % до 1,5 %.

МІЖНАРОДНА ІНТЕГРАЦІЯ ТА СПІВПРАЦЯ

Проблеми

Успішній інтеграції України в світовий економічний простір перешкоджають такі проблеми:

- відсутність системного підходу до міжнародної інтеграції та співпраці;
- недостатній рівень доступу українських товарів і послуг до зовнішніх ринків;
- низька диверсифікованість українського експорту (товарна й географічна);
- низька ефективність підготовки до інтеграції України в ЄС;
- недостатнє використання потенціалу торгово-економічного співробітництва з країнами СНД, іншими перспективними торговельними партнерами й регіональними інтеграційними об'єднаннями;
- низька ефективність залучення й використання зовнішньої допомоги.

Причинами вказаних вище проблем є:

- відсутність цілісної зовнішньоекономічної політики України, побудованої на основі стратегічних пріоритетів розвитку економіки; недосконалість механізмів координації зовнішньоекономічного співробітництва. Це призводить до неузгодженості позицій різних відомств під час діалогу з торговельними партнерами, невідповідності між внутрішніми реформами й пріоритетами зовнішньоекономічної політики, недостатньої економічної обґрунтованості участі України в інтеграційних процесах, неповного використання інструментів торговельного захисту;
- наявність тарифних і нетарифних бар'єрів у зовнішній торгівлі, внутрішніх регуляторних і структурних обмежень зовнішньоторговельної діяльності, а саме недосконалість системи технічного регулювання, санітарних і фітосанітарних заходів, недостатня гармонізація митних процедур, що обмежують доступ українських товарів і послуг до зовнішніх ринків, їх конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість економіки;
- недостатній рівень системних реформ та адаптації законодавства до норм ЄС перешкоджає інтеграції у внутрішній ринок ЄС і ускладнює діалог щодо запровадження безвізового режиму між Україною і ЄС;
- невідповідність чинних двосторонніх і багатосторонніх угод у рамках СНД потребам поглиблення економічного співробітництва й нормам СОТ. Відсутність чітких стратегій і програм розвитку торгово-економічного співробітництва з ключовими торговельними партнерами з визначенням пріоритетів і джерел фінансування. Недостатня увага до ринків, що інтенсивно розвиваються;
- відсутність ефективного механізму взаємодії влади, бізнесу й громадянського суспільства у сфері міжнародної інтеграції зумовлює слабку поінформованість національного бізнесу, перешкоджає урахуванню інтересів бізнесу й суспільства у прийнятті зовнішньоекономічних рішень.

Цілі та завдання

Реформи у сфері міжнародної інтеграції та співпраці спрямовані на вироблення цілісної й збалансованої зовнішньоекономічної політики, підвищення конкурентоспроможності й інвестиційної привабливості економіки України.

Цілями реформи є:

- поліпшення умов торгівлі на зовнішніх ринках для вітчизняних виробників з метою збільшення обсягів експорту, підвищення його географічної й товарної диверсифікації, у тому числі за рахунок товарів з високою доданою вартістю;
- інтеграція України у внутрішній ринок ЄС шляхом створення зони вільної торгівлі «плюс» (ЗВТ) з ЄС. Інтеграція як стратегічний орієнтир зовнішньої й внутрішньої економічної політики держави буде механізмом забезпечення внутрішніх системних соціально-економічних перетворень і розширення доступу до ринку ЄС, а також ринків третіх країн;
- скасування вилучень та обмежень з режиму вільної торгівлі з країнами СНД і поглиблення співпраці з перспективними торговельними партнерами й регіональними інтеграційними об'єднаннями.

Для досягнення цілей на період реформи поставлено такі завдання:

- забезпечити системний підхід до міжнародної інтеграції та співпраці, у тому числі вибудувати дієві механізми прийняття рішень у зовнішньоекономічній сфері;
- провести секторальні реформи й адаптацію законодавства та регуляторної практики до норм ЄС у рамках створення ЗВТ з ЄС;
- запровадити безвізовий режим між Україною і ЄС (для короткострокових поїздок громадян) як перший етап створення умов для вільного доступу до ринку послуг ЄС;
- провести модернізацію двосторонніх і багатосторонніх торгово-економічних угод у рамках СНД відповідно до норм СОТ;
- укласти економічно обґрунтовані угоди про ЗВТ із ключовими торговельними партнерами;
- запровадити стратегію залучення, ефективного використання й моніторингу зовнішньої допомоги;
- розширити формат співпраці з міжнародними організаціями та міжнародними фінансовими організаціями.

Необхідні кроки

Побудова ефективної системи прийняття рішень у зовнішньоекономічній сфері шляхом:

- створення постійно діючої зовнішньоекономічної ради як механізму системної координації міжнародного економічного співробітництва. Основними завданнями ради будуть: координація рішень і вироблення рекомендацій у сфері міжнародної інтеграції й співробітництва, забезпечення погодженості пріоритетів у рамках багато- і двосторонніх торгово-економічних угод і переговорів, проведення аналізу рішень у зовнішньоекономічній сфері відповідно до національної стратегії зовнішньоекономічної політики, налагодження структурованого діалогу між владою, бізнесом і громадянським суспільством згідно з європейською практикою.

Створення ЗВТ з ЄС і запровадження безвізового режиму з ЄС через:

- здійснення секторальних реформ і адаптація національного законодавства й регуляторних практик до європейських стандартів у сферах, пов'язаних зі створенням ЗВТ і формуванням асоціативних відносин між Україною і ЄС (відповідно до положень Порядку денного асоціації Україна-ЄС). Насамперед у таких сферах, як: технічне регулювання, санітарні і фітосанітарні норми, митне

- регулювання, конкурентна політика, державні закупівлі, торгівля послугами, співпраця у сфері енергетики тощо;
- розроблення комплексу заходів для збільшення переваг та мінімізації потенційних негативних наслідків створення ЗВТ з ЄС для економіки України;
  - здійснення комплексу реформ у міграційній сфері з метою введення безвізового режиму між Україною і ЄС:
    - створення системи міграційного законодавства, зокрема, розробка й прийняття закону про принципи державної міграційної політики;
    - розвиток інституціонального механізму управління міграційними процесами;
    - ратифікація пакета документів Ради Європи, прийняття Закону України «Про захист персональних даних»;
    - продовження роботи із запровадження системи інтегрованого управління кордонами, поліпшення міжвідомчої співпраці й зміцнення технічних можливостей підрозділів охорони державного кордону, розробка Концепції інтегрованого управління кордонами;
    - створення законодавчих підстав для початку роботи з випуску біометричних паспортів відповідно до стандартів ІКАО і ЄС;
    - завершення процедур з визнання обов'язковими для України міжнародних договорів, що регулюють міжнародну співпрацю правоохоронних органів, взаємодію у сфері боротьби з міжнародною злочинністю й адміністративними правопорушеннями.

Поліпшення умов торгівлі на зовнішніх ринках для вітчизняних виробників шляхом:

- просування й захисту економічних інтересів України за допомогою механізмів СОТ;
- побудови сприятливих торговельних та інвестиційних режимів, у тому числі шляхом укладання економічно обґрунтованих угод про вільну торгівлю з ключовими партнерами. Проведення аналізу потенційних вигід і втрат створення ЗВТ, моделювання оптимальних параметрів ЗВТ у рамках переговорів із залученням експертів;
- запровадження механізмів державної фінансової підтримки малого й середнього підприємництва шляхом гарантування й страхування експортних операцій;
- розширення співпраці з міжнародними організаціями, у тому числі фінансовими (зокрема, Світовим банком, МВФ, Європейським банком реконструкції та розвитку, Європейським інвестиційним банком тощо), розробка національної дорожньої карти з активізації співпраці з Організацією економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР) і набуття членства в ОЕСР у середньостроковій перспективі.

Розширення режиму вільної торгівлі з країнами СНД і поглиблення співпраці з перспективними торговельними партнерами й регіональними інтеграційними об'єднаннями через:

- укладання нового Договору про ЗВТ країн-учасниць СНД на основі норм і правил СОТ. Розробка й прийняття на національному рівні Плану заходів щодо реалізації Стратегії економічного розвитку країн-учасниць СНД до 2020 р.;
- розробка й реалізація нової Програми довгострокового торгово-економічного співробітництва з Російською Федерацією, яка включатиме конкретні проекти співпраці в пріоритетних галузях економіки;

- розробка й реалізація стратегій і планів дій щодо розвитку торгово-економічного співробітництва з перспективними торговельними партнерами й ключовими регіональними економічними об'єднаннями, у тому числі за окремими галузевими напрямками і на міжрегіональному рівні.

Запровадження стратегії залучення, використання й моніторингу зовнішньої допомоги з метою координації усієї зовнішньої допомоги, підвищення її ефективності й прозорості процесу відбору проектів і їх подальшого супроводу:

- створення консультативної ради за участю представників центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ), громадських організацій і донорів;
- забезпечення співфінансування Україною проектів міжнародної допомоги, що є визначальною умовою для їх одержання.

Етапи реформи

I етап (до кінця 2010 р.):

- підготовка й початок реалізації комплексних програм секторальних реформ, необхідних для створення ЗВТ і формування асоціативних відносин між Україною і ЄС, відповідно до положень Порядку денного асоціації Україна-ЄС. Кроки з реформування системи технічного регулювання, санітарних і фітосанітарних норм, митних процедур, державної допомоги й державних закупівель представлені у розділах «Дерегуляція й розвиток підприємництва», «Стабілізація Державного бюджету» та ін.;
- підписання Дорожньої карти запровадження безвізового режиму з ЄС, створення законодавчої й інституціональної бази, необхідної для цього;
- створення зовнішньоекономічної ради;
- запровадження стратегії залучення, ефективного використання й моніторингу зовнішньої допомоги;
- розробка національної дорожньої карти для активізації співпраці з ОЕСР і міжнародними фінансовими організаціями.

II етап (до кінця 2012 р.):

- завершення переговорів щодо ЗВТ з ЄС, яка стане частиною Угоди про асоціацію між Україною і ЄС. Реалізація секторальних реформ і адаптація законодавства й регуляторної практики у сферах, що пов'язані зі створенням ЗВТ і формуванням асоціативних відносин між Україною і ЄС;
- виконання положень Дорожньої карти запровадження безвізового режиму Україна-ЄС;
- розробка й реалізація Плану заходів щодо виконання Стратегії економічного розвитку країн-учасниць СНД до 2020 р.;
- укладання та реалізація Договору про ЗВТ країн-учасниць СНД відповідно до норм СОТ;
- розробка й реалізація Програми довгострокового торгово-економічного співробітництва з РФ;
- підготовка й реалізація стратегій і планів дій з поглиблення торгово-економічного співробітництва з перспективними партнерами й регіональними економічними об'єднаннями.

III етап (до кінця 2014 р.):

- подальша гармонізація регуляторного середовища й митних процедур відповідно до норм ЄС, необхідних для функціонування ЗВТ з ЄС;
- створення економічно обґрунтованих ЗВТ з ключовими торговельними партнерами;
- реалізація заходів, спрямованих на вступ до ОЕСР.

Індикатори успіху:

- укладання Угоди про асоціацію та створення ЗВТ з ЄС;
- запровадження безвізового режиму між Україною і ЄС;
- укладання нового Договору про зону вільної торгівлі країн-учасниць СНД на основі норм СОТ;
- прийняття програми довгострокового торгово-економічного співробітництва з РФ.

Модернізація інфраструктури та базових секторів

РЕФОРМА ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ

Проблеми

Українська економіка є однією з найбільш енергоємних у світі: на виробництво одиниці ВВП витрачається у 3-5 разів більше енергії, ніж у країнах Східної Європи. Це зумовлює зростання навантаження на державний бюджет за рахунок необхідності субсидування закупівлі "надлишкової" кількості енергоресурсів, у тому числі газу, збільшення забруднення довкілля й створює проблеми для конкурентоспроможності економіки в майбутньому, у міру неминучого вирівнювання внутрішніх цін на електроенергію зі світовими.

Енергетика України має унікальні резерви потужностей з виробництва електроенергії, однак здатність цих потужностей стабільно забезпечувати економіку електроенергією обмежена низкою проблем:

- моральний і фізичний знос основних фондів (близько 80 % основних фондів ТЕС і 60 % - енергорозподільчих компаній повністю зношені) внаслідок браку державних коштів і непривабливості галузі для приватних інвестицій;
- низька ефективність виробництва й передачі електроенергії (споживання енергоресурсів у генерації на 35 % більше, а рівень втрат при передачі вдвічі вищий, ніж у країнах ОЕСР);
- критичний фінансово-економічний стан теплових генеруючих компаній і енергорозподільчих компаній, велика заборгованість між суб'єктами енергоринку.

Причин такого стану електроенергетичної галузі декілька:

- непрозорість і непослідовність регуляторної політики, надмірне адміністративне втручання в діяльність ринку і його суб'єктів, відсутність достатньої незалежності регулятора (повноваження й склад НКРЕ визначається КМУ);
- численні викривлення в галузі ціно- і тарифоутворення на ринку електроенергії (економічно необґрунтовані тарифи на виробництво й передачу електроенергії, практика перехресного субсидування між групами споживачів і між споживачами різних галузей). Ці викривлення не створюють правильних економічних стимулів як для виробників, так і для споживачів до підвищення енергетичної ефективності;
- протиріччя між «Енергетичною стратегією України на період до 2030 року» і останніми тенденціями розвитку економіки України (у Стратегії наголошується на збільшенні виробництва електроенергії, а не на підвищенні енергоефективності);
- відсутність конкурентного ринку вугілля для теплової енергетики;
- низька ефективність управління активами, що перебувають у державній власності.

Цілі та завдання

Питання енергоефективності економіки й перераховані вище внутрішні проблеми розвитку електроенергетики тісно взаємозалежні й не можуть бути вирішені окремо. Тому основними цілями реформи є:

- створення ефективної енергетичної галузі, що зможе забезпечити необхідну для розвитку економіки кількість і надійність постачань електроенергії за конкурентними цінами;
- підвищення питомої енергоефективності економіки шляхом цінової мотивації споживачів і запровадження енергозберігаючих технологій в галузях виробництва й передачі енергії.

Успішне досягнення цих цілей створить умови для вирішення завдань проведення планомірної технічної й технологічної модернізації існуючих потужностей електроенергетичного сектору й вирішення екологічних проблем.

Необхідні кроки

Забезпечення прозорості, послідовності й передбачуваності регуляторної політики шляхом:

- забезпечення реальної незалежності регулятора;
- запровадження системи показників якості для регулювання енергорозподільчих компаній;
- урегулювання питання оподаткування втрат електричної енергії;
- коригування «Енергетичної стратегії України на період до 2030 року», зокрема передбачивши визначення раціональної державної позиції щодо обсягів виробництва енергії; економічно доцільного рівня експорту електроенергії; рівня необхідної інтеграції з ЄС; співвідношення атомної, гідро- і теплової електричної генерації; цільового рівня екологічних вимог і джерел фінансування їх виконання; розробку національних стандартів у сфері енергоефективності; запровадження державної системи моніторингу паливно-енергетичного балансу країни.

Планомірне встановлення економічно обґрунтованих тарифів, що стимулюватимуть зниження витрат і забезпечуватимуть можливість залучення інвестицій у галузь, через:

- скасування мораторію на підвищення цін на електроенергію;
- ліквідація перехресного субсидування:
  - ліквідація цінового механізму дотування всіх категорій промислових і комунальних споживачів;
  - поетапне припинення цінового дотування населення паралельно зі створенням системи адресної допомоги бідному прошарку населення;
  - скасування системи єдиних тарифів.
- перехід до формування роздрібних тарифів на основі принципу відшкодування економічно обґрунтованих видатків на генерацію, мережі й збут з урахуванням інтересів кінцевих споживачів і стимулів до заощадження енергії;
- розробка й запровадження методології «стимулюючого ціноутворення», яке забезпечило б стимули для підвищення енергоефективності, залучення інвестицій та оновлення основних фондів.

Реформа ринків електроенергетики й ринків паливних ресурсів повинна забезпечити зрозумілі й прозорі правила функціонування ринків, зниження можливостей адміністративного втручання, передбачуваність доходів для прийняття інвестиційних рішень. Для цього необхідно:

- розробити план переходу від моделі єдиного покупця до моделі прямих договорів і балансуючого ринку з поступовим відкриттям ринку для кваліфікованих споживачів;
- урегулювання законами принципів функціонування й розвитку ринку електричної енергії України;
- забезпечення вільного доступу до конкурентних ринків паливних ресурсів, у тому числі до ринку енергетичного вугілля;

Підвищення ефективності управління в електроенергетичному секторі шляхом:

- підвищення ефективності управління державними енергетичними компаніями¹¹ шляхом корпоратизації й підвищення прозорості їх роботи;
- поетапна приватизація енергорозподільчих і теплових енергогенеруючих компаній з метою залучення інвестицій у модернізацію потужностей;
- спрощення процедури узгодження й затвердження інвестиційних проектів та участі приватного капіталу в інвестуванні в об'єкти електроенергетики;
- урегулювання питання приєднання споживачів до електричних мереж.

Створення додаткових, нетарифних стимулів для підвищення енергоефективності через:

- виконання галузевої Програми енергоефективності на 2010-2014 рр.;
- запровадження енергозберігаючих технологій в галузях виробництва й передачі енергії;
- реалізація програми встановлення лічильників електроенергії, газу, тепла (див. розділ "Реформа ЖКГ").

Етапи реформи

I етап (до кінця 2010 р.):

- скасування всіх пільг для окремих галузей промисловості;
- скасування мораторію на приватизацію об'єктів енергетики; підготовка до приватизації енергопостачальних і теплових енергогенеруючих компаній;
- підвищення платіжної дисципліни:
  - скасування положень законів України й нормативно-правових актів, що забороняють енергопостачальним компаніям відключати від електропостачання боржників;
  - законодавче запровадження економічної відповідальності споживачів за несвоєчасну оплату спожитої електроенергії й отриманих житлово-комунальних послуг.
- коригування «Енергетичної стратегії України на період до 2030 року», зокрема передбачивши визначення раціональної державної позиції щодо обсягів виробництва енергії; економічно доцільного рівня експорту електроенергії; рівня необхідної інтеграції в ЄС; співвідношення атомної, гідро- і теплової електричної генерації; цільового рівня екологічних вимог і джерел фінансування їх виконання; розробку національних стандартів у сфері енергоефективності; запровадження державної системи моніторингу паливно-енергетичного балансу країни;

---

¹¹У державній власності повинні залишитися атомна та гідрогенерація, магістральна передача і диспетчеризація

- розробка системи надання адресної допомоги особам, котрі її найбільше потребують;
- початок приведення тарифів для населення до економічно обґрунтованого рівня.

II етап (до кінця 2012 р.):

- забезпечення незалежного статусу регулятора;
- розробка й запровадження нової тарифної системи на основі методології, що стимулює інвестування й підвищення ефективності роботи енергокомпаній;
- ліквідація системи єдиних тарифів;
- початок переходу від моделі єдиного покупця до моделі прямих договорів і балансуючого ринку з поступовим відкриттям ринку для кваліфікованих споживачів;
- повне приведення тарифів для населення до економічно обґрунтованого рівня, паралельно з розгортанням системи надання адресної допомоги особам, які її найбільше потребують;
- приватизація енергопостачальних компаній і початок приватизації теплових енергогенеруючих компаній на умовах залучення інвестицій у модернізацію потужностей.

III етап (до кінця 2014 р.):

- завершення переходу від моделі єдиного покупця до моделі прямих договорів і балансуючого ринку з поступовим відкриттям ринку для кваліфікованих споживачів;
- завершення приватизації теплових енергогенеруючих компаній.

Індикатори успіху:

- виведення тарифів для населення на економічно обґрунтований рівень до кінця 2012 р.;
- завершення приватизації енергопостачальних і теплових енергогенеруючих потужностей до кінця 2014 р.;
- функціонування ринку на основі нової моделі з кінця 2014 р.;
- підвищення питомої енергоефективності економіки не менш ніж на 20 % до кінця 2014 р.

РЕФОРМА ВУГІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Проблеми

Незважаючи на значні природні запаси вугілля, українська вугільна галузь перебуває у стані стагнації. Основними проблемами галузі є:

- велике навантаження на державний бюджет через субсидії на підтримку збиткового виробництва й затягування процесу закриття непрацюючих шахт;
- велика залежність зайнятості населення в окремих регіонах від роботи шахт;
- висока собівартість вугілля, що найчастіше перевищує ціну імпортного.

Причинами виникнення подібної ситуації є:

- відсутність стимулів до зниження витрат через чинну систему державної підтримки підприємств галузі (компенсацію витрат);
- низькі темпи приватизації й відсутність кроків щодо закриття вироблених/збиткових шахт, що призводить до браку інвестиційних ресурсів для здійснення технічної модернізації шахт.

Цілі та завдання

Основними цілями реформ є:

- створення економічно ефективної, беззбиткової вугільної галузі, що забезпечує економіку сировиною за конкурентними на світовому ринку цінами;
- ефективний перерозподіл вивільнених у результаті закриття шахт трудових ресурсів в інші галузі економіки.

Для досягнення цих цілей необхідним є вирішення наступних завдань:

- лібералізувати ринок вугільної продукції, механізми збуту й ціноутворення;
- приватизувати життєздатні підприємства галузі й закрити безнадійно збиткові шахти;
- перенаправити дотації із субсидування собівартості вугілля на перекваліфікацію й підвищення мобільності працівників, які вивільняються у результаті закриття шахт;
- підвищити здатність національного ринку праці перерозподіляти робочу силу в зростаючі галузі та у регіони, що активно розвиваються.

Реформа вугільної галузі має бути тісно пов'язана з розвитком суміжних галузей промисловості, насамперед електроенергетики.

Необхідні кроки

Лібералізація ринку вугільної продукції та механізмів збуту й ціноутворення шляхом:

- зняття вимоги закуповувати енергетичне вугілля підприємствами державної теплової генерації виключно в ДП «Вугілля України»;
- ліквідація ДП «Вугілля України» після завершення поділу шахт на перспективні й на такі, що підлягають закриттю, з передачею останніх в управління Фонду державного майна України;

- формування цін на вугільну продукцію на основі балансу попиту та пропозиції; перехід до торгівлі вугіллям на аукціонах;
- лібералізація імпорту вугілля;
- демонополізація постачань гірничошахтного обладнання.

Удосконалення механізму державної підтримки через:

- перехід на систему прямих субсидій безнадійно збитковим шахтам на період проведення заходів працевлаштування й соціальної адаптації їх робітників;
- поетапне припинення субсидування операційних витрат державних шахт разом зі збільшенням фінансування на працевлаштування та соціальну підтримку працівників; "заморожування" загальних видатків на підтримку галузі на поточному рівні, не допускаючи його перевищення;
- виділення державних дотацій на технічне переобладнання шахт тільки в обсягах, що підтримують стандарти безпеки праці, після розгляду інвестиційних меморандумів вугільних підприємств Мінвугілля й Мінфіном;
- корпоратизація державних вугільних підприємств і підвищення прозорості фінансової звітності.

Приватизація життєздатних підприємств галузі шляхом:

- поділу підприємств за рівнем їх виробничо-економічного потенціалу з урахуванням обсягів видобутку, потужності, собівартості, наявності запасів вугілля на:
  - перспективні підприємства, що можуть бути привабливими для приватних інвесторів для подальшої приватизації;
  - потенційно перспективні підприємства, що можуть становити інвестиційний інтерес за умови створення особливо сприятливих умов;
  - безперспективні підприємства;
- створення умов для приватизації потенційно перспективних підприємств, у т.ч. через державну підтримку працівників, які працевлаштовуються, передачу у комунальну власність об'єктів соціальної інфраструктури;
- розробки Галузевої програми приватизації, що описує перелік, черговість і механізми приватизації вуглевидобувних підприємств;
- розробки механізму державно-приватного партнерства для застосування на потенційно перспективних шахтах до моменту їх приватизації, визначеного в програмі приватизації.

Реструктуризація безнадійно збиткових шахт через:

- створення системи соціальної підтримки, перенавчання й працевлаштування вивільнених працівників за рахунок створення робочих місць (підтримка малого бізнесу, розвиток «вугільних» міст) або підтримки міграції в інші регіони України;
- активізація процесу закриття шахт, що вже перебувають на стадії закриття: встановлення меж чисельності співробітників, визначення цілей й контроль за часом закриття шахт, виділення достатніх коштів на закриття;
- оцінювання максимально можливого обсягу імпорту вугілля, виходячи із пропускної здатності інфраструктури (портові потужності, залізничні та ін.) та регулювання (з урахуванням цієї оцінки) швидкості процесу закриття шахт для забезпечення енергетичної безпеки України;

- організаційне забезпечення реструктуризації шахт для завершення цього процесу до 2016 р.;
- виділення фінансових ресурсів для реструктуризації шахт (включно з прямими дотаціями збитковим шахтам, витратами на фізичне закриття шахт і соціальні виплати) у межах дотацій для галузі в 2010 р. і поступове скорочення розміру фінансування в міру виконання соціальних зобов'язань держави.

Забезпечення здатності ринку ефективно перерозподіляти робочу силу шляхом:

- підвищення ефективності роботи служб зайнятості, орієнтування на перерозподіл кадрів у регіональному й міжрегіональному масштабі, використовуючи успішний міжнародний досвід;
- розробка заходів для підвищення регіональної й міжрегіональної мобільності, наприклад, шляхом усунення обмежень на одержання державних послуг, що діють у рамках інституту реєстрації;
- зміна механізму виділення державної підтримки для поступового перенаправлення дотацій із субсидування собівартості на перекваліфікацію й підвищення мобільності працівників, які вивільняються;
- посилення національної системи перепідготовки кадрів (докладніше – в розділі «Реформа системи освіти»).

Етапи реформи

I етап (до кінця 2010 р.):

- розподіл вугледобувних підприємств за категоріями та розробка програми приватизації;
- підготовка підприємств до приватизації;
- розробка програми заходів підвищення мобільності працівників, які вивільняються;
- розробка змін механізму державної підтримки для перенаправлення дотацій на перекваліфікацію й адаптацію працівників, які вивільняються.

II етап (до кінця 2012 р.):

- лібералізація ринку вугілля:
  - приведення цін на вугілля державних шахт до ринкових;
  - застосування прямих договорів і розвиток аукціонної системи торгів вугіллям;
  - лібералізація імпорту вугілля;
- перехід на систему прямих прозорих дотацій збитковим шахтам і ліквідація ДП «Вугілля України»;
- приватизація життєздатних шахт;
- ліквідація шахт, що вже перебувають на стадії закриття/консервації/доробки запасів;
- впровадження програми заходів підвищення мобільності працівників, які вивільняються;
- перенаправлення дотацій на перекваліфікацію й адаптацію працівників, які вивільняються;

- підвищення ефективності роботи служб зайнятості, орієнтування на перерозподіл кадрів у регіональному й міжрегіональному масштабі, використовуючи міжнародний досвід .

ІІІ етап (до кінця 2014 р.):

- поетапне припинення субсидування операційних витрат державних шахт при збільшенні фінансування реструктуризації шахт і соціальної підтримки працівників, які вивільняються (до 2016 р.)

Індикатори успіху:

- приватизація 100 % потенційно рентабельних підприємств до 2014 р.;
- скорочення субсидування собівартості державних вугільних підприємств на 80 % до 2014 р. і збільшення видатків на соціальну адаптацію при збереженні загального обсягу видатків на підтримку галузі на рівні, що не перевищує рівень 2009 р.

РЕФОРМА НАФТОГАЗОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Проблеми

Основні проблеми нафтогазового сектору в Україні:

- висока залежність від імпорту нафти й газу при низькому рівні власного видобутку (близько третини загального обсягу споживання – 60,9 млрд куб. м газу¹² на рік);
- ризик скорочення транзиту нафти й газу через територію України внаслідок зносу нафто- і газотранспортних мереж;
- величезне навантаження на державний бюджет через критичний фінансовий стан НАК «Нафтогаз України» (дефіцит НАК «Нафтогаз України» в 2009 р. склав 2,5 % ВВП);
- малий обсяг і низька якість нафтопереробки.

Причинами вказаних вище проблем є:

- недостатні інвестиції в розвідку й видобуток власних запасів вуглеводнів і модернізацію нафто- і газотранспортних мереж як наслідок:
  - високих ризиків для інвестування в нафтогазовий видобуток, у тому числі через непрозорі й часто змінювані умови видачі ліцензій на розвідку й розробку родовищ, ризики анулювання ліцензій без компенсації витрат, невизначеність умов доступу до нафто- і газопроводів;
  - вимог обов'язкового продажу газу внутрішнього видобутку населенню за заниженими цінами (не покривають собівартість видобутку), що не мотивує НАК «Нафтогаз України» інвестувати у видобуток і модернізацію внутрішньої й транзитної газової інфраструктури;
- економічно невиправдана тарифна політика, у результаті якої тарифи для частини споживачів установлюються на рівні, суттєво нижчому за собівартість;
- великий обсяг заборгованості в галузі, як споживачів газу перед постачальниками, так і постачальників перед власниками газу, і відсутність дієвих механізмів стимулювання своєчасної оплати споживачами;
- неефективна структура управління НАК «Нафтогаз України»;
- відсутність ефективної системи контролю якості нафтопродуктів.

Цілі та завдання

Проведення системних реформ у нафтогазовій галузі має забезпечити зменшення залежності від імпорту, стабільність у постачанні газу споживачам в Україні й безперебійний транзит нафти й газу через Україну європейським партнерам, ефективність і беззбитковість нафтогазової галузі, лібералізацію газового ринку (видобуток і розподіл) та впровадження енергозберігаючих технологій для зменшення споживання й втрат при транспортуванні газу.

Для досягнення поставлених цілей необхідно вирішити наступні завдання:

---

¹² Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2009 р. №1679-р

- створити умови для залучення приватних інвестицій і розвитку конкурентних відносин у сфері видобутку;
- реформувати структуру галузі з метою залучення інвестицій до кожного сегменту (видобуток, транспортування, зберігання, розподіл);
- планомірно збільшити тарифи на газ для всіх категорій споживачів до рівня покриття економічно обґрунтованих витрат та інвестиційної складової одночасно захистивши бідний прошарок населення;
- знизити рівень дебіторської й кредиторської заборгованості в галузі;
- підняти рівень якості нафтопродуктів за рахунок впровадження європейських стандартів якості.

Необхідні кроки

Для залучення приватних інвестицій і розвитку конкуренції у видобутку нафти й газу необхідними є:

- впровадження диференційованих ставок рентної плати для створення сприятливих умов видобутку вуглеводнів на низькодебітних родовищах і родовищах зі складними умовами розробки;
- скасування для всіх газодобувних підприємств вимоги обов'язкового продажу газу власного видобутку компанії НАК «Нафтогаз України» за регульованими цінами;
- упорядкування дозвільних процедур на розробку родовищ і видобуток вуглеводнів для зниження ризиків інвесторів (застосування прозорих і конкурентних конкурсних процедур для отримання ліцензій, подовження терміну дії ліцензій, визначення вичерпного переліку підстав для відкликання ліцензій, визначення правил "переходу" ліцензій на розвідку у дозвіл на розробку, заборона анулювання ліцензій без компенсації витрат і посилення контролю за виконанням умов ліцензій);
- зміни до Закону України «Про угоди про розподіл продукції» з метою збільшення інвестицій у видобуток нафти й газу (підвищення ясності й прозорості конкурсних процедур; уточнення визначення ролі й рівня відповідальності держави в угодах про розподіл продукції).

Для реформування структури галузі й залучення інвестицій у кожний її сегмент важливо:

- провести реструктуризацію НАК «Нафтогаз України» шляхом:
  - виділення магістральної транспортної мережі і газосховищ («Укртрансгаз») з НАК «Нафтогаз України» в окрему незалежну компанію, 100 % якої залишається у власності держави;
  - забезпечення рівного доступу для сторонніх організацій до магістральної транспортної мережі України, де транзитні тарифи природної монополії регулюються державою й дозволяють не тільки модернізувати газотранспортну систему, але також і підвищити ефективність її роботи;
  - вирішення питання про вибір моделі використання газорозподільних мереж (укладання довгострокових експлуатаційних договорів або приватизація за умови державного регулювання тарифів).

Процес планомірного підвищення тарифів для населення й підприємств повинен включати:

- розробку плану заходів щодо переходу від чинного механізму диференціації цін усередині окремих категорій споживачів до встановлення єдиних цін на природний газ;
- удосконалення системи тарифікації, згідно з якою тарифи на транспортування, зберігання, розподіл і постачання природного газу встановлюються окремо;
- забезпечення такого рівня цін на природний газ і тарифу на його транспортування, який би відшкодовував усі економічно обґрунтовані витрати на видобуток, транспортування, зберігання, розподіл і постачання природного газу (враховуючи інвестиційну складову) для всіх категорій споживачів;
- скасування пільгових цін на газ для окремих галузей промисловості;
- реформування системи соціальної підтримки й посилення її адресності (див. розділ «Реформа соціальної підтримки»).

Для зниження рівня дебіторської й кредиторської заборгованості в галузі необхідними є:

- розробка й реалізація програми забезпечення споживачів газовими лічильниками;
- розробка й впровадження механізму відключення боржників (за винятком певних категорій споживачів таких як лікарні, стратегічно важливі об'єкти тощо).

Для підвищення якості нафтопродуктів необхідно:

- розробити графік переходу до стандартів якості ЄС;
- створити систему контролю якості нафтопродуктів.

Етапи реформи

I етап (до кінця 2010 року):

- скасування пільгових цін на газ для окремих галузей промисловості;
- розробка методики ціноутворення, яка передбачатиме окремий розрахунок тарифів на транспортування, зберігання, розподіл і постачання природного газу з обов'язковим покриттям економічно обґрунтованих витрат;
- розробка програми модернізації внутрішньої/ транзитної газотранспортної системи;
- розробка програми реструктуризації НАК «Нафтогаз України»;
- перегляд наявної системи рентної плати на низькодебітних родовищах і родовищах зі складними умовами розробки;
- удосконалення дозвільної системи на розробку родовищ і видобуток нафти й газу, встановлення рівних правил для національних та іноземних інвесторів;
- внесення змін до Закону України «Про угоди про розподіл продукції»;
- скасування для всіх газодобувних підприємств вимоги обов'язкового продажу газу власного видобутку компанії НАК «Нафтогаз України» за регульованими цінами.

II етап (до кінця 2012 року):

- здійснення переходу від наявного механізму диференціації цін усередині окремих категорій споживачів до єдиних цін на природний газ;
- планомірне приведення тарифів на природний газ для споживачів до економічно обґрунтованого рівня;

- реформування системи соціальної підтримки й посилення її адресності;
- реструктуризація НАК «Нафтогаз України»;
- розробка й реалізація програми забезпечення споживачів газовими лічильниками.

III етап (до кінця 2014 року):

- модернізація нафто- і газотранспортної мережі;
- впровадження моделі використання газорозподільних мереж (залежно від ухваленого рішення: укладання довгострокових експлуатаційних договорів або приватизація, за умови державного регулювання тарифів);
- впровадження стандартів якості ЄС для нафтопродуктів і модернізація нафтопереробних потужностей.

Індикатори успіху:

- початок модернізації газотранспортної мережі до 2013 року;
- припинення цінового субсидування споживачів до 2014 року;
- збільшення видобутку нафти й газового конденсату до 4,7 млн т на рік, природного газу до 23 млрд куб. м на рік до 2014 року;
- завершення реструктуризації НАК «Нафтогаз України» до 2014 року.

РЕФОРМА ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Проблеми

Необхідність реформування житлово-комунального господарства (ЖКГ) викликана критичною кількістю проблем галузі, ключовими з яких є такі:

- підприємства ЖКГ перебувають у критичному фінансово-економічному стані (збитки в 2009 році склали 1,93 млрд грн¹³);
- заборгованість населення перед підприємствами ЖКГ значно зросла, що призводить до зростання боргів самих підприємств галузі (за станом на 1 березня 2010 дебіторська й кредиторська заборгованості галузі склали відповідно 13,4 млрд і 13,5 млрд грн);
- система управління експлуатацією житла підприємствами ЖКГ й регулювання природних монополій застаріла і є неефективною;
- основні фонди перебувають у критичному стані (наприклад, частка водопровідно-каналізаційних мереж, що перебувають у аварійному стані, складає 36,4 %);
- якість житлово-комунальних послуг не відповідає потребам споживачів і технічним стандартам (наприклад, у понад 260 населених пунктах питна вода не відповідає вимогам стандарту якості).

Причинами важкого фінансово-економічного стану галузі є насамперед такі чинники:

- низький рівень тарифів не покриває видатки підприємств ЖКГ;
- відсутність механізмів стягнення заборгованості за спожиті житлово-комунальні послуги призводить до зростання неплатежів з боку населення;
- монополізація ринку житлово-комунальних послуг і відсутність приватних операторів з обслуговування багатоквартирних будинків призводить до неефективного управління витратами;
- відсутність ефективного власника багатоквартирних будинків;
- несприятливі умови для залучення приватних інвестицій у галузь призвели до технічної й технологічної деградації і зносу основних фондів.

Мета та завдання

Метою реформи ЖКГ є підвищення якості житлово-комунальних послуг для всіх верств населення, а також забезпечення бездотаційності цього сектору. Для цього необхідно:

- забезпечити рентабельність підприємств ЖКГ;
- скоротити кредиторську й дебіторську заборгованості в галузі;
- створити конкурентне середовище на ринку послуг ЖКГ;
- стимулювати технічну й технологічну модернізацію й підвищення ресурсо- і енергоефективності ЖКГ.

---

¹³Тут і далі в розділі за даними Міністерства ЖКГ

Необхідні кроки

Для забезпечення рентабельного функціонування підприємств ЖКГ необхідним є:

- передача функції регулювання тарифів на послуги ЖКГ на центральний рівень шляхом створення єдиного незалежного регулятора для підвищення ефективності та прозорості регулювання галузі;
- планомірне приведення тарифів на житлово-комунальні послуги до рівня, що покриває економічно обґрунтовані витрати й інвестиційну складову;
- зниження витрат, а також стимулювання ресурсо- й енергоефективності як постачальників, так і споживачів шляхом переходу до стимулюючої моделі тарифоутворення;
- удосконалення порядку коригування тарифів на житлово-комунальні послуги у випадку зміни цін на енергоносії, ставок податків і зборів;
- реформування системи соціальної підтримки населення й посилення її адресності.

З метою зниження рівня заборгованості в галузі ЖКГ необхідними є:

- розробка й реалізація програми забезпечення споживачів лічильниками води, електроенергії, тепла й газу;
- скасування заборони на стягнення пені за прострочену оплату;
- законодавче визначення й запуск механізму відключення боржників від надання послуг (за винятком певних категорій споживачів таких як: лікарні, стратегічно важливі об'єкти тощо).

Створення конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг шляхом:

- законодавчого визначення обов'язковості створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) з початку 2014 року;
- створення центру сприяння й підтримки ОСББ, у т.ч. створення системи підготовки управителів багатоквартирних будинків;
- створення фонду для спільного фінансування державою й ОСББ першого капітального ремонту житлового будинку;
- законодавчого визначення порядку доступу виробників і постачальників теплової енергії до теплових мереж.

Технічне переобладнання, підвищення ресурсо- й енергоефективності ЖКГ через:

- розвиток механізмів державно-приватного партнерства для модернізації інфраструктури;
- залучення фінансових ресурсів вітчизняних і міжнародних організацій для реалізації інвестиційних проектів у сфері ЖКГ і вдосконалення системи місцевих запозичень для реалізації проектів модернізації житлово-комунальної інфраструктури (включно з проектами з енергозбереження в житлових будинках).

Для підвищення якості житлово-комунальних послуг необхідними є:

- розробка стандартів якості комунальних послуг і забезпечення необхідних технічних можливостей для проведення оцінювання якості;
- обов'язкове надання компаніями, що працюють у сфері ЖКГ, фінансової звітності й звітності у розрізі показників якості.

Етапи реформи

I етап (до кінця 2010 р.):

- розробка методики регулювання тарифів і початок планомірного приведення їх до економічно обґрунтованого рівня;
- розробка й прийняття закону про незалежний регулятор на ринку послуг ЖКГ.

II етап (до кінця 2012 р.):

- передача функції регулювання тарифів на житлово-комунальні послуги на центральний рівень (до кінця 2011 р.), приведення тарифів до економічно обґрунтованого рівня;
- реформування системи соціальної підтримки й посилення її адресності;
- створення ринку житлово-комунальних послуг (збільшення кількості ОСББ, розвиток приватних ЖЕКів й управляючих компаній) і залучення приватних компаній через механізм державно-приватного партнерства для надання послуг ЖКГ і модернізації інфраструктури.

III етап (до кінця 2014 р.):

- технічне переобладнання й підвищення ресурсо- й енергоефективності ЖКГ;
- впровадження ОСББ на обов'язковій основі.

Індикатори успіху:

- рівень оплати житлово-комунальних послуг населенням – не менше 95 %;
- покриття тарифами економічно обґрунтованих витрат, включаючи інвестиційну складову;
- збільшення до 70 % кількості ОСББ у будинках з 5-ма і більше поверхами;
- зменшення частки старих і аварійних теплових мереж з 15,7 % до 12 %;
- зниження споживання природного газу на 15 % до 2014 р.;
- зниження споживання решти ресурсів мінімум на 3 % щорічно до 2014 р.;
- забезпечення 100 % обліку спожитих послуг.

РОЗВИТОК ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Проблеми

Розвиток транспортної інфраструктури є каталізатором економічного зростання.

Недостатнє бюджетне фінансування програм модернізації й будівництва об'єктів інфраструктури (трохи більше, ніж 1 % ВВП у 2009 році, що складає 30 % середнього рівня інфраструктурних видатків в інших країнах) разом з незначними приватними інвестиціями призвели до значного зносу основних фондів. Наприклад, у залізничному транспорті знос складає 85 %.

Транзитний потенціал країни не використовується повною мірою: вантажопотік між Європою й Росією через Білорусь у 5 разів вищий, ніж через Україну. У результаті не створюються робочі місця, а державний бюджет не одержує додаткові доходи. Україна посідає 102-е місце серед 155 країн за індексом логістичної ефективності¹⁴ (Росія – 94-е, Румунія – 59-е, Польща – 30-е). Така позиція значною мірою зумовлена неефективністю митних процедур (135-е місце зі 155)¹⁵.

Основними **причинами** згаданих проблем є:

- недостатнє державне фінансування, що не покриває потреби утримання й розвитку транспортної інфраструктури;
- слабкість механізмів залучення приватних інвестицій в інфраструктурні проекти;
- адміністративні обмеження на підвищення тарифів залізничного транспорту, що не дозволяє накопичувати кошти для капітальних інвестицій;
- недосконалість законодавчої і нормативно-правової бази;
- нереалізованість програми реформування залізничного транспорту та Укрзалізниці;
- недостатня пропускна спроможність морських портів;
- концентрація активів транспортної інфраструктури місцевого значення під управлінням центральних органів влади.

Мета та завдання

Мета реформи - поліпшити якість наявних і збудувати нові об'єкти транспортної інфраструктури для потреб економічного розвитку й підвищення якості життя громадян. Для цього необхідно вирішити такі завдання:

- збільшити фінансування розвитку інфраструктури, що перебуває у державній власності;
- створити привабливі умови для залучення приватних інвестицій;
- поліпшити управління на залізничному транспорті і в автодорожньому секторі;
- розробити й впровадити комплексну програму приватизації й розвитку морських портів;

---

¹⁴Згідно з рейтингом логістичної ефективності Світового банку - Logistics Performance Index

¹⁵Тема підвищення ефективності та прозорості роботи митниці частково буде відображена в напрямку реформ «Дерегуляція».

- підвищити відповідальність місцевої влади за стан інфраструктурних активів місцевого значення.

Необхідні кроки

Для збільшення фінансування розвитку інфраструктури необхідним є:

- затвердження інфраструктурних проектів національного масштабу, забезпечення їх фінансування з боку держави, а також Світового банку, ЄБРР, інших донорів і приватних інвесторів;
- збільшення бюджетного фінансування програм модернізації й розвитку об'єктів транспортної інфраструктури на 10 % щорічно;
- розширення джерел фінансування Дорожнього фонду;
- ліквідація галузевих знижок на вантажні залізничні перевезення та впровадження регульованих тарифів, що забезпечують покриття економічно обґрунтованих витрат та інвестиційну складову;
- забезпечення незалежної діяльності Національної комісії регулювання транспорту (НКРТ).

З метою створення умов для залучення приватних інвестицій необхідним є впровадження механізму державно-приватного партнерства (ДПП), створення органу, що забезпечує інституціональний супровід проектів ДПП.

Необхідними кроками для поліпшення управління, в тому числі в залізничному та автодорожньому секторах є:

- розділення функцій державного і господарського управління на залізничному транспорті та в Укрзалізниці;
- реформування залізничного транспорту з урахуванням специфіки його функціонування;
- підвищення ефективності корпоративного управління;
- виділення непрофільних активів і їх подальша повна або часткова приватизація в сегментах галузі, які не відносяться до природних монополій;
- забезпечення недискримінаційного доступу приватних операторів до інфраструктурної мережі;
- оптимізація завдань і функцій Укравтодору;
- створення механізму управління реалізацією інфраструктурних проектів національного масштабу.

Для розвитку потенціалу морських портів та аеропортів необхідним є:

- розробка програми кластерного розвитку морських портів й поступової приватизації морських портів і аеропортів;
- розробка та запровадження прозорих механізмів доступу приватних інвесторів до користування інфраструктурою, що не підлягає приватизації (наприклад, причальної стінки, акваторії, судохідних каналів та навігаційного обладнання – для портів; злітно-посадкових смуг, навігаційного обладнання – для аеропортів).

Для підвищення інвестиційної привабливості галузі та якості послуг на автомобільних пасажирських перевезеннях необхідно:

- розробити та запровадити заходи, що сприятимуть укрупненню операторів та

створенню конкуренції на ринку автомобільних пасажирських перевезень;

- реформувати систему тарифоутворення на внутрішньоміських і внутрішньообласних автомобільних пасажирських перевезеннях з метою приведення тарифів до економічно обґрунтованого рівня з наданням соціальної підтримки малозабезпеченим (див розділ «Реформа системи соціальної підтримки»).

Для підвищення відповідальності місцевої влади за інфраструктурні активи місцевого значення необхідним є:

- делегування повноважень і відповідальності щодо управління місцевими дорогами, метрополітенами й іншими інфраструктурними об'єктами місцевого значення;
- передача відповідного фінансування на місцевий рівень, підвищення підзвітності місцевих органів влади.

Етапи реформи

I етап (до кінця 2010 р.):

- затвердження списку та планів реалізації інфраструктурних проектів національного масштабу;
- оптимізація завдань і функцій Укравтодору;
- ліквідація пільгових тарифів на вантажні перевезення;
- удосконалення законодавства, що регулює діяльність залізничного транспорту.

II етап (до кінця 2012 р.):

- створення механізму управління реалізацією інфраструктурних проектів національного масштабу;
- розділення функцій господарського та державного галузевого управління на залізничному транспорті;
- коригування Програми реформування залізничного транспорту і методик регулювання тарифів на доступ до тієї частини інфраструктури, що віднесена до природної монополії;
- розробка програми розвитку та планомірної приватизації морських портів та аеропортів;
- розробка та запровадження прозорих механізмів доступу приватних інвесторів до користування інфраструктурою морських портів та аеропортів, що не підлягає приватизації;
- забезпечення незалежності НКРТ;
- планомірне впровадження економічно обґрунтованих тарифів;
- початок реалізації інфраструктурних проектів національного масштабу;
- передача інфраструктурних проектів місцевого значення й відповідного бюджетного фінансування на місцевий рівень;
- реформування системи тарифоутворення на внутрішньоміських і внутрішньообласних пасажирських перевезеннях.

III етап (до кінця 2014 р.):

- завершення реформування залізничного транспорту та реструктуризації Укрзалізниці;

- розвиток конкурентного середовища на ринку послуг залізничного транспорту, які не відносяться до природних монополій.

Індикатори успіху:

- підвищення рейтингу логістичної ефективності України зі 102-го до 60-го місця до 2014 р.;
- підвищення бюджетного фінансування програм модернізації й будівництва об'єктів транспортної інфраструктури на 10% щорічно;
- зменшення рівня зносу основних фондів залізничного транспорту з 85 % до 65 %;
- збільшення пропускної спроможності морських портів на 50% (з 200 до 300 млн т)

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА Й ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА

Проблеми

Україна за природно-ресурсним та аграрним потенціалом посідає провідне місце у світі. Однак цей потенціал використовується вкрай неефективно, а агропромисловий комплекс України за рівнем розвитку значно відстає від передових країн світу і ЄС. Основні проблеми полягають у:

- низькій конкурентоспроможності продукції та її невідповідності міжнародним стандартам якості й безпеки;
- низькому рівні інвестицій і зростанні залежності від державного фінансування (з 3,3 млрд грн у 2004 р. до 11,2 млрд грн у 2008 р.);
- низькій економічній ефективності сільськогосподарського виробництва порівняно з іншими країнами¹⁶, використанні застарілих технологій;
- домінуванні в структурі експорту продукції з низьким рівнем переробки;
- катастрофічному падінні родючості ґрунтів і зростанні їх ерозії.

Основною **причиною** такої ситуації є низька інвестиційна привабливість сектору через:

- непередбачуваність адміністративного регулювання цін і обмежень експорту;
- неефективні механізми державної підтримки сільгоспвиробництва, що включають захист внутрішнього ринку від імпорту низькоякісної продукції, систему стандартизації, а також санітарних і фітосанітарних заходів, систему субсидування та інших фінансових інструментів підтримки;
- відсутність ринку землі сільськогосподарського призначення.

Цілі та завдання

Проведення системних реформ в агропромисловому комплексі має забезпечити технологічне переоснащення галузі й перетворення її на ефективний, конкурентоспроможний на внутрішньому й зовнішньому ринках сектор економіки.

Для цього необхідно створити умови для залучення інвестицій, які дозволять підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва. Зокрема слід вирішити такі завдання:

- забезпечення передбачуваності регуляторної політики держави;
- удосконалення земельних відносин;
- удосконалення механізмів державної підтримки сільгоспвиробників;
- підвищення ефективності державного управління галуззю.

Необхідні кроки

Передбачуваність регуляторної політики можливо досягнути шляхом:

---

¹⁶ Врожайність зернових у 2008 р. в Україні в усіх категоріях господарств склала 34,6 ц/га, натомість у країнах ЄС – 51,6 ц (у Німеччині – 70,7, Великобританії – 71,7), у США – 65,4 ц. Надої на одну корову в Україні досягають 3793 кг, а у вищезгаданих країнах відповідно 6107 (6794; 7186) та 9343 кг. Виробництво м'яса на 100 га (у забійній вазі) в Україні – 51,7, у вищезгаданих країнах – 227 (191, 453) і 105 ц.

- відмови від адміністративного втручання в ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, використання антимонопольного законодавства у випадку різкого коливання цін на сільгосппродукцію;
- відмови від будь-яких обмежень експорту сільськогосподарської продукції.

Для удосконалення земельних відносин необхідно:

- створення передумов для функціонування ринку землі, зокрема шляхом проведення інвентаризації земельних ресурсів, завершення видачі державних актів на право власності на землю, виділення меж земельних ділянок в натурі (на місцевості);
- удосконалення методичних підходів до грошової оцінки земель різних категорій з метою визначення їх реальної ринкової вартості;
- створення електронного загальнодержавного кадастру землі й відповідної земельно-інформаційної бази даних;
- створення дієвої інфраструктури ринку землі;
- розробка механізмів регулювання ринку землі та ефективного обороту земель сільськогосподарського призначення;
- спрощення механізму виділення земельних ділянок під будівництво (див. розділ «Дерегуляція й розвиток підприємництва»).

Удосконалення механізмів державної підтримки шляхом:

- удосконалення системи субсидування для підвищення конкурентоспроможності сектору відповідно до угоди про сільське господарство у рамках СОТ (переорієнтація субсидування на напрями, що відповідають «зеленому ящику» за методологією СОТ);
- гармонізація системи стандартизації сільгосппродукції з нормами ЄС;
- захист українських товаровиробників від імпорту низькоякісної сільгосппродукції за рахунок використання технічного регулювання, дозволеного СОТ;
- розвиток кредитно-фінансових механізмів підтримки сільгоспвиробників, у т.ч. лізингу сільськогосподарської техніки.

Підвищення ефективності державного управління агропромисловим комплексом і ролі місцевих органів виконавчої влади має відбуватися шляхом перерозподілу на користь місцевих органів влади повноважень і коштів, необхідних для реалізації проектів комплексного розвитку сільських територій.

Етапи реформи

I етап (до кінця 2010 р.):

- забезпечити передбачуваність державної політики, оголосивши про гарантію невтручання держави в регулювання цін на сільгосппродукцію і про відсутність обмежень на експорт;
- погодити з СОТ і впровадити технічне регулювання імпорту для обмеження ввезення низькосортної продукції та продукції низької якості;
- удосконалити систему субсидування відповідно до вимог СОТ.

II етап (до кінця 2012 р.):

- створити прозорий ринок земель сільськогосподарського призначення на основі єдиної системи земельного кадастру;

- створити ефективні професійні державні служби, які б відповідали за ведення кадастру та реєстрацію прав власності на землю;
- гармонізувати систему стандартів і технічного регулювання сільськогосподарської продукції згідно з нормами ЄС.

Індикатори успіху:

- підвищення рівня продуктивності праці в сільському господарстві щонайменше на 20 % до кінця 2014 року;
- функціонування ринку землі сільськогосподарського призначення.

Додаток: Перелік ключових законопроектів, прийняття яких необхідне для реалізації Програми економічних реформ

1. Стабілізація Державного бюджету

- Проект Закону України «Про державне прогнозування та стратегічне планування в Україні» (щодо визначення правових, економічних та організаційних засад формування системи державного прогнозування та стратегічного планування; встановлення загального порядку розроблення, затвердження та виконання відповідних документів, а також прав та відповідальності учасників державного прогнозування та стратегічного планування);
- Проект Закону України «Про державні закупівлі»;
- Проект Закону України «Про державну допомогу підприємствам реального сектору економіки»;
- Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про інвестиційну діяльність» (щодо запровадження державної реєстрації інвестиційних проектів, які потребують державної підтримки та проведення оцінювання їх економічної ефективності);
- Проект Закону України «Про основні принципи надання інвестиційних субвенцій»;
- Проект Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» (щодо вдосконалення бюджетної системи на всіх рівнях, створення стимулів та передумов для підвищення якості управління бюджетними коштами);
- Проект Закону України «Про державний та гарантований державою борг України» (щодо регулювання відносин, які виникають при здійсненні боргової політики та операцій Уряду з державними борговими інструментами, регламентації принципів організації системи управління державним боргом, підвищення прозорості та відповідальності органів виконавчої влади за боргові рішення, створення ефективного механізму);
- Проект Закону України «Про Фонд майбутніх поколінь».

2. Реформа податкової системи

- Проект Податкового кодексу.

3. Розвиток фінансового сектору

- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Національного банку України» (щодо уточнення цілей діяльності НБУ, встановлення вимог до посадових осіб НБУ);
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких Законів України (щодо нагляду на консолідованій основі)» (щодо вимог до материнського банку банківської групи, відповідальної особи змішаної банківської групи);
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення захисту прав кредиторів» (щодо обмеження прав особи розпоряджатися

грошовими коштами, які знаходяться на нових відкритих нею рахунках, якщо особа має заборгованість за кредитним договором тощо);

- Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про банки і банківську діяльність» (щодо особливостей корпоративного управління у банках; щодо приведення банківського законодавства у відповідність до Закону України «Про акціонерні товариства», підвищення ролі наглядової ради у банках, для уточнення розподілу повноважень між органами управління та контролю банків);
- Проект Закону України «Про гарантування вкладів фізичних осіб»;
- Проект Закону України «Про внесення змін до статті 3 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» (щодо скасування вимоги погодження регуляторних актів спеціально уповноваженого органу виконавчої влади у сфері регулювання ринків фінансових послуг та ДКЦПФР зі спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань державної регуляторної політики);
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу на вторинному ринку іпотечних цінних паперів» (щодо дозволу Державній іпотечній установі здійснювати заміну, зворотній викуп або перечу іпотечних активів, які були включені до складу іпотечного покриття);
- Проект Закону України «Про похідні (деривативи)» (щодо вдосконалення правових та організаційних умов випуску та обігу похідних (деривативів) з метою стимулювання розвитку строкового ринку);
- Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про іпотечні облігації» (щодо вдосконалення механізмів емісії та обігу цільових облігацій);
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо цільових облігацій» (щодо вдосконалення механізмів емісії та обігу цільових облігацій, забезпечення регулятора ринку достатніми повноваженнями для гарантування захисту законних прав інвесторів);
- Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» (щодо українських депозитарних розписок);
- Проект Закону України «Про внесення змін до законів України «Про господарські товариства» та «Про цінні папери та фондовий ринок» (щодо розкриття інформації на фондовому ринку);
- Проект Закону України «Про систему депозитарного обліку цінних паперів» (щодо врегулювання питання створення та функціонування Центрального депозитарію цінних паперів, передбачення процедури можливості передання функцій з депозитарного обслуговування обігу державних цінних паперів від НБУ до Центрального депозитарію);
- Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» (щодо повноважень ДКЦПФР здійснювати пруденційний нагляд на фондовому ринку);
- Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» (нова редакція) (щодо покращення системи управління інститутів спільного інвестування, удосконалення порядку створення, функціонування та ліквідації інвестиційних фондів, зосередження норм, які регулюють діяльність корпоративних інвестиційних фондів, в одному Законі);

- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо підвищення вимог до статутного капіталу професійних учасників фондового ринку та фінансових установ).

4. Реформа міжбюджетних відносин

- Проект Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» (щодо вдосконалення процедур затвердження і виконання місцевих бюджетів; розширення доходної бази та упорядкування видаткових повноважень органів місцевого самоврядування; удосконалення міжбюджетних відносин).

5. Реформа медичного обслуговування

- Проект Закону України «Про загальнообов'язкове державне медичне страхування» (щодо запровадження додаткових джерел фінансування охорони здоров'я; запровадження договірних відносин та закупівлі медичних послуг за громадські кошти; забезпечення гарантованого рівня надання безоплатної кваліфікованої медичної допомоги у визначеному законодавством обсязі);
- Проект Закону України «Про засади діяльності у сфері охорони здоров'я» (щодо правових, економічних, організаційних та соціальних основ охорони здоров'я);
- Проект Закону України «Про заклади охорони здоров'я» (щодо вдосконалення порядку організації медичного обслуговування, підвищення його якості, запровадження договірних відносин між замовниками та постачальниками медичних послуг, створення механізмів раціонального використання фінансових, кадрових та матеріально-технічних ресурсів галузі);
- Проект Закону України «Про загальнодержавну систему надання екстреної медичної допомоги».

6. Реформа системи пенсійного страхування

- Проект Закону України «Про збір та облік єдиного соціального внеску» (щодо консолідації в одному органі функцій взяття на облік страхувальників, формування та ведення Державного реєстру соціального страхування, звітності, здійснення контролю за повнотою та своєчасністю сплати єдиного соціального внеску);
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України» (щодо забезпечення стабільності фінансування системи пенсійного забезпечення);
- Проект Закону України «Про запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування»;
- Проект Закону України «Про обов'язкову професійну пенсійну систему».

7. Реформа системи освіти

- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (щодо вдосконалення управління професійно-технічною освітою);
- Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про дошкільну освіту» (щодо обов'язковості дошкільної освіти дітей п'ятирічного віку);

- Проект Закону України «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України про освіту в частині запровадження інтегрованого та інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» (щодо забезпечення автономії загальноосвітніх навчальних закладів; забезпечення можливості отримувати професійну підготовку в загальноосвітніх навчальних закладах; можливості утворення освітніх округів як добровільних об'єднань навчальних закладів системи загальної середньої освіти; підвищення престижності професії вчителя);
- Проект Закону України «Про вищу освіту» (нова редакція) (щодо адаптації законодавства до вимог Болонського процесу; приведення до потреб економіки).

8. Реформа системи соціальної підтримки

- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (щодо унормування обсягу пільг з проїзду у міському та приміському транспорті окремих категорій громадян);
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо об'єднання всіх видів державної допомоги в єдину систему державної соціальної допомоги, підвищення розміру допомоги, посилення її адресності та використання непрямих методів оцінювання майнового стану претендентів на її одержання);
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо пільг з оплати житлово-комунальних послуг окремим категоріям громадян»;
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо пільг з оплати телекомунікаційних послуг» (пільги з оплати телекомунікаційних послуг окремим категоріям громадян надаються в межах установлених норм).

9. Дeregуляція й розвиток підприємництва

- Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» та Кодексу України про адміністративні правопорушення (щодо посилення відповідальності дозвільних органів за порушення законодавства з питань видавання документів дозвільного характеру);
- Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (нова редакція);
- Проект Закону України «Про адміністративні послуги»
- Проект Закону України «Містобудівний кодекс України»
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України стосовно набуття права на вчинення певних дій щодо провадження господарської діяльності або видів господарської діяльності на підставі декларації відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства»;
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких Законів України щодо приведення законів у відповідність до вимог Закону «Про внесення змін до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», у т.ч. щодо скасування документів дозвільного характеру, застосування яких є недоцільним та економічно невиправданим»;
- Проект Закону України «Про перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» (щодо затвердження переліку документів дозвільного характеру, які дають право на провадження певних дій щодо здійснення

- господарської діяльності, а також визначення об'єктів, на які видаються документи дозвільного характеру);
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення видів ліцензування»;
  - Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення механізму державної реєстрації припинення суб'єктів господарювання» (щодо механізму взаємообміну між органами статистики, податкової служби, Пенсійного фонду, фондів соціального страхування повідомленнями, що підтверджують у юридичної/фізичної особи-підприємця як платника податків (страхових внесків) відсутність або наявність відповідної заборгованості);
  - Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (щодо запровадження системи електронної державної реєстрації суб'єктів господарювання);
  - Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» (щодо узгодження окремих положень);
  - Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів» (щодо визначення обов'язковості виконання відповідних положень Закону «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» щодо всіх санітарних та фітосанітарних заходів, а також усіх аспектів надання споживачам інформації про властивості харчових продуктів);
  - Проект Закону України «Про офіційний контроль, що здійснюється з метою перевірки виконання вимог продовольчого законодавства» (щодо визначення механізмів координації та інтеграції діяльності контролюючих органів на національному, регіональному та місцевому рівнях);
  - Проект Закону України «Про внесення змін та доповнень до деяких законів України» (щодо гармонізації законодавства з європейським у частині переліку дозвільних документів, сертифікатів, погоджень, висновків, що мають отримуватися виробниками харчових продуктів);
  - Проект Закону України «Про внесення змін та доповнень до деяких законів України» (щодо адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення вимог законодавства щодо безпечності харчових продуктів та інформування споживачів про їх властивості);
  - Проект Закону України «Про загальні вимоги до предметів та матеріалів, що контактують із харчовими продуктами» (нова редакція);
  - Проект Закону України «Про інформування споживачів стосовно властивостей харчових продуктів» (нова редакція);
  - Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо інформування населення про вміст у харчовій продукції генетично модифікованих організмів»;
  - Проект Закону України «Про ринковий нагляд» (щодо правових й організаційних засад здійснення ринкового нагляду за відповідністю продукції, введеної в обіг, вимогам щодо безпечності та захисту прав споживачів на основі принципів ЄС);
  - Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України (щодо скасування реєстрації декларацій виробника про відповідність)»;

- Проект Закону України «Про загальну безпеку продукції» відповідно до Директиви 2001/95 (щодо встановлення правових та організаційних засад забезпечення введення в обіг та розміщення на ринку в Україні виключно безпечної продукції);
- Проект Закону України «Про відповідальність постачальника за дефектну продукцію»;
- Проект Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність» (нова редакція);
- Проект Закону України «Про розвиток та підтримку малого і середнього підприємництва в Україні»;
- Проект Закону України «Про ремісничу діяльність»;
- Проект Закону України «Про саморегулювні організації» (щодо реалізації можливостей громадян України брати участь в управлінні державними справами через процедуру делегування відповідних повноважень фаховим самоврядним і саморегулювним об'єднанням);
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення їх у відповідність до Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» (щодо порядку розробки, розгляду та прийняття регуляторних актів);
- Проект Закону України «Про здійснення прискореного перегляду регуляторних актів, прийнятих органами та посадовими особами місцевого самоврядування, щодо їх відповідності принципам державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

10. Приватизація й управління державною власністю

- Проект Закону України «Про Фонд державного майна України»;
- Проект Закону України «Про Державну програму приватизації» (щодо цілей, пріоритетів та умов приватизації на подальші роки);
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань приватизації» (щодо формування чіткої, ефективної правової бази у сфері приватизації);
- Проект Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» (щодо збереження у державній власності лише тих об'єктів, які забезпечують виконання державою основних функцій та гарантують національну безпеку);
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань приватизації та земельних відносин» (щодо надання органам приватизації усіх повноважень, необхідних для формування земельних ділянок, що підлягають продажу разом з об'єктом приватизації або вносяться до статутних капіталів господарських товариств);
- Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про управління об'єктами державної власності» (щодо передання від уповноважених органів управління до Фонду держмайна та зосередження у нього функцій управління підприємствами та майновими комплексами державного сектору);

- Проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо прав концесіонерів);
- Проект Закону України «Про основні засади взаємодії держави з приватними партнерами».

11. Розвиток науково-технічної й інноваційної сфери

- Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про інноваційну діяльність» (щодо визначення основних суб'єктів інноваційної інфраструктури, які надають послуги суб'єктам інноваційної діяльності);
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України, щодо діяльності технологічних парків» (щодо активізації діяльності технологічних парків, стимулювання реалізації інноваційних проектів, посилення відповідальності технологічних парків за дотримання вимог Закону, а також чіткого визначення механізмів реалізації окремих положень Закону).

12. Міжнародна інтеграція та співпраця

- Проект Закону України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додаткового протоколу до неї щодо уповноважених органів нагляду та міждержавних інформаційних потоків»;
- Проект Закону України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми»;
- Проект Закону України «Про захист персональних даних» (щодо створення належної правової та інституційної бази для запровадження системи захисту персональних даних відповідно до міжнародних та європейських стандартів);
- Проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо засад державної міграційної політики).

13. Реформа електроенергетики

- Проект Закону України «Про державне регулювання в енергетиці України» (щодо вдосконалення системи державного регулювання, незалежності регулятора);
- Проект Закону України «Про основи функціонування ринку електричної енергії України» (щодо переходу до прямих договорів);
- Проект Закону України «Про внесення змін до закону про природні монополії» (щодо визначення статусу, прав й обов'язків органів регулювання природних монополій; упровадження методики формування тарифів для суб'єктів природної монополії, що стимулює оптимізацію витрат. Виключення положень щодо того, що тарифи для суб'єктів природної монополії формуються, виходячи із витрат відповідно до податкового законодавства);
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України» (щодо запровадження економічної відповідальності споживачів, у тому числі населення, за несвоєчасну оплату спожитої електроенергії та отриманих житлово-комунальних послуг; скасування обмежень у відключенні від електропостачання боржників; урегулювання питання плати за приєднання споживачів до електричних мереж);

- Проект Закону України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» (щодо вилучення земельних ділянок для суспільних потреб з будівництва об'єктів електро-, теплоенергетики та спрощення процедур виділення землі та приєднання до електричних мереж);
- Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу» (щодо врегулювання заборгованості між суб'єктами оптового ринку електричної енергії, внесення змін до порядку проведення розрахунків).

14. Реформа вугільної галузі

- Проект Закону України «Про державну підтримку підприємств вугільної промисловості» (щодо порядку виділення коштів держпідтримки у вигляді дотацій, субсидій і субвенцій з урахуванням вимог СОТ);
- Проект Закону України «Про приватизацію підприємств вугільної промисловості» (щодо порядку приватизації та преференції для інвесторів);
- Проект Закону України про основи функціонування ринку вугільної продукції (щодо поступового переходу від моделі ринку єдиного оператора до моделі прямих господарських договорів).

15. Реформа нафтогазової промисловості

- Проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України «Про надра» (викладення в новій редакції);
- Проект Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу»
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (щодо забезпечення стабільного функціонування підприємств ПЕК).

16. Реформа житлово-комунального господарства

- Проект Закону України «Про особливості передачі в оренду й концесію об'єктів централізованого водо-, теплопостачання й водовідведення, які перебувають у комунальній власності»;
- Проект Закону України «Про Національну комісію регулювання ринку комунальних послуг України»;
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за правопорушення у сфері житлово-комунального господарства» (щодо посилення відповідальності фізичних та юридичних осіб, а також визначення контролюючих органів у зазначеній сфері);
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо здійснення державного контролю (нагляду) у сфері житлово-комунального господарства» (щодо приведення відомих законів у відповідність до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»);
- Проект Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про тимчасову заборону стягнення із громадян України пені за несвоєчасне внесення плати за житлово-комунальні послуги».

17. Розвиток транспортної інфраструктури

- Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про залізничний транспорт»»;
- Проект Закону України «Про особливості реформування залізничного транспорту»;
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань використання портової і аеропортової інфраструктури, що не підлягає приватизації»;
- Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про автомобільні дороги України»»;
- Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про місцеві державні адміністрації»»;
- Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про джерела фінансування дорожнього господарства».

18. Розвиток сільського господарства й земельна реформа

- Проект Закону України «Про ринок земель»;
- Проект Закону України «Про державний земельний кадастр»;
- Проект Закону України «Про засади сталого розвитку сільських територій»;
- Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства в Україні» (про врегулювання порядку отримання висновку про відповідність);
- Проект Закону України «Про товарну біржу» (нова редакція);
- Проект Закону України «Про деривативи і строкові контракти» (щодо ф'ючерсних контрактів та опціонів, базовим активом яких є окремі види зернових та олійних культур).